

JTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 05 12 02 030 7

BM
755
L34A3

Landesberg, Shelomoh Zalman
To'ar pene Shelomoh

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

תואר פני שלמה

מרגלית קטנה מגנוי שלמה אשר הניח אחריו ברכה עטרת ראשינו אארמיו
הרב המפורסם כתורתו ובצדקתו נדיב ושוע הישיש כקש"ת מוה' שלמה
בהרב מוה' יוסף לאנדסבערג מפאוען, הנודע בפולין גדול כשם ר' ולסן
פאזנער מלובראנץ וצוק"ל לה"ה.

סבת שם המחברת, מטרתה וחכלית חפצה מכוארים בהקדמה.

הוצאנו לאור לבקשת משפחתו מיוזרעיו ואנשי בריתו,
ומטעם צדקת הרב המחבר.

אכתבו בכיו תלמידיו ועשרתיו עושי
לזנו, כפי הסנולר צחוק הסכר.

נדפס בקיק

קראטאשין.

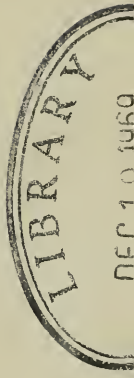

Strotofschin 1870.

Druck von B. L. Monasch & Co.

Salomon Kalischer
per...

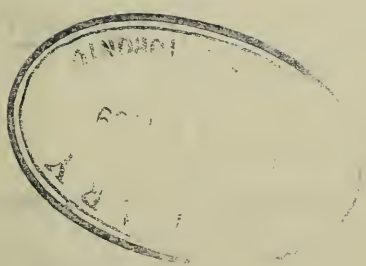
NOV 10 1960

BM

755

L34A3

הקדמה.

ישתבח ה'בורא ויוצר הכל, אשר אין הקד לחבונתו, ואין קץ לגבורתו, ובאהבה רבה נתן לנו את תורתו, הגומל חסדים טובים בחמלתו, לשומרי פקודיו ועובדי עבודתו, אשר החייני ועד הנה עזרני, ובדרך אמת ברוב חסדיו הנחני, ובזכות אבותי הקדושים עד לגבורת הגעני, וזכני לראות בשמחה בנים יקרים ונכבדים, עוסקים בתורה בעבודה ובגמילת חסדים, גם הבנות היקרות וכלותי המאושרות ביראת שמים מפוארות, כמו כן חתני הנאהבים והנעימים, נכדי היראים והתמימים, ובני ביתם וצאצאיהם הנחמדים, ההולכים בדרך ישרים, ה' כרחמיו יגן עליהם ממרומו, ויפרוס עליהם סוכת שלמו, נצח יראו אורי, עד דור דור!

והנה אתם הנאהבים והיקרים בקשתם ממני לשלוח לכם את תואר פני מצויר במלאכת אומן, למען היות לכם לזכרון עולם, לכן עתה באתי להשיב לכם כי לא מחשבותי מחשבותיכם. הנה מאז הייתי לאיש הקדשתי עתותי לעבוד את ה' ובתורתו הגיתי יומם ולילה, ועל משמרת עמדתי בחיל וכח ללון בעומק הלכה ואגדה. וגם אחרי כן אשר לגודל ההכרח יגעתי ומצאתי הון בחסד עליון בעסק פרנסת ביתי, שנסתה את מתני וטרחתי הרבה לגדל

את בני לחורה ולעבודה, ללמוד וללמד עמהם וגם עם תלמידים הגונים וחברים מקשיבים לקולי, אשר ספחתים להם לחברה, כיד ה' הטובה עלי. ומרוב שרעפי בקרבי למלאות תשוקתי הגדולה ונפתולי אלהים נפתלתי נגד שטנת הזמן ומהומות העת וקורות נוראות פג לבי מתאזת הבלי עולם ותענוגות בני אדם ולא עלתה על לבי לקחת לי מועד למען שבת אצל אומן לצייר את תואר פני- ועתה הנה זקנתי ושבתו ומה תחוו בדמות אשר הדרו בל עמו? אך לעשות רצונכם חפצתי על כן אמרתי אני אל לבי זאת אעשה לכם למלאות חפצכם: הלא ידעתם כי לא מרשמי פניו יבדל ערך האדם מאדם, לא בתואר אפיים יתר איש מרעהו, לא לפי קומתו, יקרחתו, ולא לפי צורתו, מעלתו, הן לא בגלמו הנראה לעין מוחש החזק הוא הרפה, או בדמותו המקריית השמנה היא אם רזה יכובר אנוש — כי אם בתואר פניו הפנימיים, הלא המה כל מעיניו ורעיוניו, מחשבותיו ועשתנותיו, הגיונו ודמיונו, חפצו ורצונו, דבורו וספורו, הגיונו ומנהגו, מהלליו ומעלליו, כי זה כל האדם, בם יוציא תעלומות חכמה ודעת ופעולת אדם לכבוד ולתפארת, בם יראה התוצה דמות צלמו האמתי ואור פניו אשר לא ישונה —.

לבן עתה הא לכם דמות דיוקני ודמות דיוקני אבותי למעלה בקודש עד תואר פני שלמה הזקן אשר שמו בקרבי, קחו מידי מחברת אחת קמנה אערכה לפניכם כמעט אומר ודברים אחרים ממעשי מחשבותי עוד ינובון בשיבה חרות על הגליון בעט סופר בין אצבעותי הבריאים בישיע אלקי', כוללה בקצרה: כל חפצי וישעי במספר ימי מגורי על האדמה, תולדותי וקורותי גם תחווה דעת קרושת צור חוצבתם למען תזכרו ותזחרו לבלתי לנבל ח"ו ולחלל נור תפארת אבותיכם השתולים בנן ה'.

והיה לכם המחברת הקמנה הזאת כמו אולם היכל שרים אשר

סביב שחו על הקירות צורת אבותיהם גבורי חיל אנשי שם ובעלי
 תרסין משוחים בששר מעשה ידי אומן ביקר ותפארת למזכרת עולם
 לדור אחרון. כבה החוקו דברי אלה בששר אהבה על קיר לבכבם
 עדי תאמרו: הנה זה עומד אבינו הזקן עלינו, פיו יביע אומר ושפתותיו
 נוטפות עסיסי רמוני חכמתו ומוסריו כאשר היינו באַמנה אתו, וכוה
 תשאז תמונתו ועוז פני אביתי בקרב רוחכם, ומצומדים יהי' כאבני
 קודש על לוח לבכם לזכרון לפני ה' תמיד!

ממתכרת תמונתו הזאת עיניכם תחזינה כי תמיד כל חפצי ותשוקתי
 היתה וכל מוימותי נקבצו יחדיו לכונן מטרה אחת, וזוא להחזיק
 בעמוד חזק ואמיץ ועץ פרי החיים, הוא עשות הטוב והישר
 בעיני אלקים ואדם. ומתחתיו יקירו מים חיים אשר יפרד והיי'
 לארכעה ראשים: (f) להגות באהבת ה' ולספר תהלתו תמיד.
 (ג) להשכיל ולהשתדל בהישר גם לבות בני אדם לאהבתו ולעבודתו.
 (ג) להזכיר לטוב גם מיודעיו ואנשי בריתו המשיבי' עמו. (ד) ולתת
 כבוד בפה ובפועל לאבותיו הקרושים אשר בזכותם ה' ה' בעורתו.

(א)

להמטיב האמתי יתברך ויתרומוס שמוי תודה אתן בכל לבבי המעטירי
אך טוב וחסד בלי הפסק רגע, הנסתרות לאין קץ ומקר
והנגלות מבלי ספורות למוי. ומהם אשר סבב לייחתי מהורים גדיקים ישרי
לב מגזע אחד מלב קדושתם נלר מטעם אך להתפארי המה חגרו בעוז מתניהם
להחזקני בכל אופני המועיל יותר הרבה ממה שהטבע תתאוה להניק ויותר
ממה שהנפשות האבות רויים לעשות עפ"י מנהג העולמי. רב לכם קדושי
עליון, כי כל הכמות האללתם עליי, גם שלמתם נדריי המטוך והנהגה הישרה,
ותדר שנתכם מעינכם למען העניק אותי מכל טובי, וככה במוסר השכל
בנועם אמרויכם הטפתם הטבות לפני דרך חיי, ומאין באתי
ממקור הקודש, ומה האנשים שללתי גזע דיקים יושבי סתר עליון, לבלתי
לנבל למענם פליטה הנשארתי, ולמען עלות באורח סללו בדקתם ולא אסור
מונב דגל מחנותי.

ובהגיע תור שנותי במספר הימים תרתם לי מנוחה בבית איש נכבד
אבי סגולתי, אשר יחדיו שפעת ברכתם עלי ראשי הריקוי. תתענגו בעדן גן
אלקים, והיתה מנוחתכם כבוד בגנוי מרומים!

עודני בא בי ואון בחרותי, הפליא ה' חסדו עמדי להמליא לפני עזרתי
מקודש בשנת תקי"ח לפ"ק היא האשה היקרה והאם הנכבדה מ' הינדא ז"ל בת
הרב הנגיד מוה' אינק לאסקי ז"ל (מומשפחה מפוארה*) ומוגזע בעהמ"ח ידי

(* עשה חולבו משפחות לאסקי, כאשעלסקי, הירשנברג הכודעות במחוו
פולין גדול.

משה על המדרש רבה, ולמעלה בקידש עד המהרש"ל ורש"י כיובאר בהקדמת
 ספריהם) אשר בדרך השגחה פרטית והזדמנות פלאות ע"י אישים יקרים
 וככזבים אמר קורא הדורות מראש לדבק כי טוב הוא, לברכת חיים ושלוס
 עד עולם. בפועל ידה ובתום לבבה עסקה בכל עוז במסחר והעמיסה עליה
 עול המרכולת, למען אשב בהשקט מספר שנים לשקוד ולהתגבר בעסק
 התורה להעמיק בספרי הראשונים והאחרונים ובדברי אגדה וחקירה. גם
 אביה הרב ז"ל ואמה בת חיל אסתר ז"ל החזיקו בידי לעמוד על המשור
 בתורת ה' עד אשר הללתי בלמודי ויאל לי שם בין תלמודי חכמים ובכבודות
 מדובר בי להקימי על ולהשיבני בראש על כסא הרבנות באחת המקומות
 קהלות ישראל, אכן ללעתי היקרה. בעצתה הנכונה החזיקה אותי וילקבל
 המשרה על שכנני, רק אשליך על ה' יהבי כי הוא יברך מלאכתי במסחר
 וקנין והמעט אשר לפני יפרוך לרובי, ואשם פי העת אשר אוכל לפנות עמני
 מונסחר אותה אקדיש לגבוה לתורה ולעבודה בכל מאמצי כחי, וככה אשתדל
 להורות גם בני בדרכי ה' ולתבר אליהם במורי חמד להדריכם באורח סלולה,
 בתל"ך ובגמ' ובסקים. שמעתי לעצתה, אזרתי חיל והטתי שכני הרך והענוג
 לקבל עול העסקים לא הורגלתי בהם מעולם, ולא עזרני הגשם והשלג והקור
 והקום מכסיעות רחוקות קשות ורעות בין עם נכרי לשונם לא שמעתי, בין
 הרי חול ועמקי עבטיטי, באין מחי' ומלון סדר ותקון ובאמונת אומן נשאתי
 כל העורח והמשא ועול המדבבה ובהלות בתמורות עשות בנרות ומלחמות
 נוראות, ונתתי תודה לאל גומל כי שמרני מפגעים עזרני מתלאות והללתי
 בעסקי לעשות חיל לבנות ביתי כמו רמים ולהחיות את ביתי לשם ולתהלה.
 גם בלכתי בדרך לא מנעתי עמני מלהגות בתורת ה' ולהשיב נפשי השוקקה
 מאנף דבשה, וכמו שג' בתמני' אפי: אשרי תמימי דרך וגו' הנה יתנה תקוף
 האשר מבי' כמותי, אחת שתורתם אומנתם והמה הכולכים ומתגברי' כמעין
 בתורה ובמע"ט — והב' העסקים במרכולת וקנין ונאחזים בספק המסחר
 והמחי' עוברי אורחות ימים ומדינות רבות בין כנעני ארץ, והמה כו' צרי
 עדותיו במצוניהם ובכל לב וקרב ידרשאו, ולהם יתן היתרון כי
 אף גם זאת שלא פעלו עולה איש מרוב חברת אנשים

הנאחזים אתם בסבך העסקים ובמשלות שונות ובכ"ו עימדו בנקיין להתרחק
 ונאון, ועולה לא תדבק בכפסי, רק באמת ובמישור ילכו בדרכי ה' עם אלקי'
 ויחדס. אכן כת הראשונה דבר אין להם עם איש ועם בני אדם לא יוגעו
 (וכמאחז"ל, מויו יז ביניכם קנאה יז ביניכם). כאשר שבתי בשלום אל בית
 ביתי ונקייעתי בכל פעם, וכמעט קדדתי מקשרי ועסקי, מלאתי נפש ומרגיע
 באחלי עס. כי פקדתי את כבשי וגדרות לאני לרעותם על כהרי נחלי עדן,
 וגם החלפתי כח ואון לראות נפלאות מתורתנו ולהבין אמרי שפר מדברי
 חכמים ויהדותם וכי"ז חשבתי דרכי ואשיבה רגלי וגו' יאמר ע"י התללות
 אשר סבבוו בדרך מסעו ורוב הנקינות אשר ראו עיניו מזה למד הרבה
 חכמה ונוסר, וגם הסיף דעת את ה' כי חזו עיניו יקרת הטבע מכיווני
 הבריאה וספוני עמוני התולדה, ואיך חקדי ה' פורשים כנפיהם על כל
 הנבראים ועל כל הדברים הנעשים בשמים ובארץ, ויהי לו בזה דרך ישר
 לרגל המלאכה בעבודת הקודש, כי ע"י כך תפקחנה עיני לראות נפלאות
 מתורתך מעולם לא שערתיסי, ומהם אבנה להבין תעלומות מוזותיך, ולהבחין
 ביתר שאת ע"י עזר הנקינות את פלאות עדותיך וטעמי ורמוזי פקודיך,
 זהו ואשיבה רגלי אל עדותיך.

בימים ההם חברתי מחברת זמיר עריצים והיא מדברת מגנות הגאה
 והגאון אשר ילבושו צעירי התלמידים המעפילים להשפיל כבוד חכמי האמת מסבת
 שכל חד ומחיר אשר חלק להם ה' אבל אין להם מנוחה והתבוננות לשקוד
 על דלתות בית הספר להעמיק ולהשכיל ולשקול בפלם ומאזני דקק כל למודי
 יושר ודברי אמת. גם חברתי ס' גל עד וזה תכריך מוסר השכל במליצות
 שונות ל"ג מכתבים, אשר כתבתי להורות את בני היקרים שי אשר בע"ה
 מן גדיים נעשו תישים [כנה מקום אחי פה להזכיר לטוב ולהלה את הרב
 המאוה"ג הלדיק העניו המליץ המפורסם מוה' נח האב"דק לובראנץ ז"ל אשר
 הי' למופת ולקס לבני כמו לכל בני הנעורים דעדתינו המסתופפי' בכל בהמ"ד
 דשם] ושלחמים החוצה ללמוד בישיבות מפורסמות, ומדאגה מדבר פן יגלו
 למקום מים רעים ומדות פרועות כי יתערבו עם שונים אנשי לנן חמדו להם, או

יתחברו לרעים רעים פחותי הערך אהבתי שים וסלקולי, או יפגעו בקנאים פוגעים מבהילים ומבהילים: ידרך מוסר לא ידעו, לכן אמרתי הגל הזה עד ביני וביניהם אף ממרחק כי יפרדו מבית אבותם, לבלתי סור וכל המצוה ולבלתי לכת אחרי הבחורים נערים כבערים אשר צפיהם חרפות לחרף ולבזות כל בעל מדע ואנשי מדות נכוחות ובעלי הרגש זך, יען לא משבחתם ומשבתייהם, או לא חלקו להם כבוד כדמונסה, או לא יזילו מניסס מתן וינה כראנס. גם הזהרתים ללמוד בעיון ובעומק הדק הטיב ולא לעוף מענין לענין כאשר ידאה הנשר, וככה לא ימהרו ויחליטו לגדף חברו שלא ידע בין ימינו לשמאלה, כימהג בחור פרא אדם אשר בשגטון ינהג יהוא לא ידע ואשם כי חרף איש נקי והולך לתומו.

ככה גם לפני הבנים הנעירים שי' יגעתי לקבץ מכתבים נעימים (— בשבתי בחנותי בימי הקור או השרב) המלאים כל חנוך טוב וכנון, להרים מכשול מדרך נעורים, להרחיק מן העיוול והבטלה, מדברי היתול ומשולחן המשחקי, ולהקור בעיניהם החריצות והשקידה, גם לכבד בעיניהם את המלאכה הן מלאכת משבת או במעשה אומן מהיר חורש וחושב מופלא ונקי, המכתבים היו ל"ט במספר וקראתים בשם של ידוות למען יזמח על תלמי לבבם פרי תניבה וישאו אלומות היושר והאשר ברינה, בזכות אבותי עטרו כושר כלינה.

ולבנותי אלה היקרות תי' גם להן הכינותי עליס לתרופה לרפאות כל מחלת העת וכפפיה כמו רדיפת הכבוד והאון, היופי וההדר, לחנוף לכל אמיד למזאח חן בעיניהם, או להתעלל ביראת ה' ודת ישראל, או לפרוק עול ההגת הבית מעל שכמן ולהרבות בשימה ובשחוק לאהוב הלך במות השקוף או בגנות ופרדקי' יותר מן הכנון לפי עת וקצב לנשים שאננות, גם להרחיק מכל דברי ריבות ועלות מדנים, רק לאהוב את השלום והננע לכת. כל אלה חוברו יחדיו במליצות נאותות אשר יעדתי לטוב בית הנשים, ותה"ל כל דברי אלה נעתקו בכתיבה ומלאו חן, גם גדלו והלחיתו לעין הקורא בהם, עד אשר שמחתי לראות כי תיחלתי לא נכזבה, וכי נבנו מהם בתים נכבדים ועל שרשי אמונה שהפריצו נתגדלו אנשי השם ובעלי מדות טובות וישרות, יפרחו כארזים על יבלי מים ואור יקרות.

עוד הפליא ה' חסדו עמדי כי באתי בקשר הכושר והאושר לתת לבני
 שי' נשים נטעות וכבודות שי' בנות גדולי הדור ומשובי עדת ה' זאת בניתי
 החשובות תי' נתתי לאנשים אהובים וישרים בלבבותם לומדי תורה ואוהבי חכמה,
 גם הבנים אשר יולדו להם ה' עליהם ימי' גם המה בחרו בדרכי ה' יוסף
 ה' עליהם אלק פעמים בהון ועושר לכבוד ולתפארת.

כה ה' משפטי ותהלכות ביתי במשך ארבעים שנה יענת חתונתי
 עד איזה שנים אחרי חתונת בתי הצעירה שביו"ח יצוי ובייתי מתענג בהודות
 והלל לה' עובד עבודתו בלב ונפש ושמת בחלקו אשר כפלה בנעימים עם
 אימכם המפוארה וכבר קרבו לבא ימי הזקנה אשר אינרתי בללם אחיה חיי
 השלמות והתמימות ואסיף אומץ בעבודה יתירה כנאות לימי ה"ס כל בשר
 מקרא קודש לה' —

אך פתאום בא רוגז להחרידני משלתי ולעת זקנה פקד ה' עלי מנקה
 גדולה ויראה כאשר אספר בזה בקצרה. בתי הצעירה הנ"ל היתה נשואה
 לאיש אמיד שוע וכבוד משורסס במחוז ליטא, וכעבור איזה שנים עירוני
 רעיוני ומחשבותי לטובה לנסוע שמה לבקר בהיכלם ולראות את שלומה. ולאשר
 ה' רב המרחק ביננו הכינתי עצמי על משך מספר ירחים, וככה גם
 עזרתי הישרה לבלתי היותה גלמודה בביתי, במרה לנפשה להתמהמה אלל
 הבנים שי' אשר מושבותם בפאר והדר בגלילות אשכנז. ויהי כבואי שמה
 תוך ארמוני בתי וחתני משתאה הייתי למנא הכל בתכלית יופי כהיכל שרים
 בשפע ברכה והצלחה, ועל אלה היכל מפואר מיוחד לתפלה תוכו קבוץ
 ספרים רבים ויקרים לכל מבקש ה', אז אמרתי בלבבי הנב מנאתי
 את אשר קויתי מעודי פה אשב ופה אתקע יתד במקום נאמן בהקדישי
 את עתותי לעבודת הקודש ביראה ובעהרה, לדרוש בספרים וללמד את
 כל המתאווים לשמוע דבר ה', וכבר נאספו אלי אנשי יקירי רוח השותים
 בזמא דבר הלכה ואגדה, וגם דלה דליתי להם ממעייני הישועה לתורה
 ולתעודה, כפי מַסַּת ידי הַכְּהָה, בעזרת החינוך לאדם דעה. אכן לא כן
 אמר שומר לראשי יתבייש הצופה ומביע עד סוף כל הסבות, כי פתאום

כהפך קרן ישיעת חתני לבלבות וינהומות, ומתמהוין לבב מחלה עברה
 על נפשו פג טעמו ורוח מזינתו נמר. בתהפכות כאלה מרעישות הגלגל
 רוח קנאה ומשטמה הפיר ברית השלום והשלום בביתו, ויוסיפו אנשי ביתו
 ומשפחתו לחרחר ריב ומדנים עם בתי הרכה והענוגה תי', ואנכי אז
 נענה ונדכא כאחוזי בזה במלודה רעה ויטעו אמות שרעפי ומורשי לבני
 כזעבו לא ידעתי אנה אפנה ואל נוי אנוסה לעזרה. שמתו נפשי בכפי בכל
 התחבולות שבכחי לתנוך השלום לא נחתי ולא שקטתי להרבות רעים עליו
 ועל כל אנשי סודו, ולשוא כל השתדלותי ועבודתי ללא היעיל. פיתתי
 את מטרתי אחרי כן לעלות ביוסילה אחרת לעשות פרוז ביניהם, וגם לזאת
 לא אבו שמוע וכל דברת בני אדם ישרי לב במועצות ודעת אשר גברו
 חיל להמתיק סוד אתם בטוב טעם ודעת, עלו בתוהו ויאבדו לריק, עד אשר
 ה' ומרום קדשו האיר נתיב ויעור את רוח גבירים נכבדים בעלי בריתי
 מימי קדם ומיודעיו במסחר וקנין מן הסביבה ויבואו לעזרת הגדכאים ויעקו
 יורה עליו ועל כל הנלוים לאמר "אל תחטאו באיש ההוא ובבתו!" ויתאמו
 לעשות סדרים ולהתר חרובות הקשר (ישלם ה' פעלם ומשכורתם תהי' שלמה!)
 אחרי כן נסעתי עם בתי תי' אל עיר הבירה המפורסמה אשר שם משכן
 בתי הבכירה הנכבדה תי' וחתני הרבני השלם הנכבד שי' ואשב שמה
 איזה ירחים, ובמגרש העיר קבעתי לי בית מדרשי לעסוק בתורה באין
 מפגיע ושענת המטרדיים. במשך הימים הנזכרים היתה אמכם המפוארה
 מתענגת וטובת לב בחברת הבנים וכל ביתם ברוכי ה' אשר נסעה לבקר
 בהיכלם ולהשתעשע עימהם חודש חליפות חודש למקומותם במושבותם כראונה.
 ותישבתה מכון שבתה מקום מולדתי ק"ק פאזען בבית בננו זה הבכור הרב
 המפורסם ובמחוג בני משפחתנו הרמה היושבים שמה. כזהרתי מלהודיע לה
 מאומה מההממות והתלאות שעברו על ראשי לבלתי הרעימה ולהעכיר רוחה
 הטובה. ויהי מקץ שנתים הלכה — ה' אלול — לסבוב על קברות האדיקי'
 נייע בבית החיים דק' פאזען, ובשובה אמרה כי נפשה חשקה לנוח גם בתוכם
 לקן הימים. ואחרי שביעיים הרגישה כקדחת קלה אשר הית' מתגברת
 ויבלת איזה ימים עד שיק כיג אלול תר"ז ל' עלתה נשמתה הטעורה

פקדושה ובעהרת הלב והנפש להתענג בתוך שאר לדיקי' ולדקניות שבג"ע
ותגזר אומר ויקס לה ה' לבוא בקברות החסידים והקדושים. וכבוד גדול עשו
לה' במותה כל אנשי העיר למגדול ועד קטן בהספד כבוד מואד.

אנכי מורחק — אף כי העלימו ממני חורבן בית מקדשי — הרגשתי
בלהות בנפשי ואין שקט ברוחי. הרביתי להפגור ביו"ח ש"י עד אשר נודע
אלי פידי הנורא והעדר המר — אני הגדלתי אבל תמרורים בלום ומספד
יומם לא נחתי ולילה לא שקטתי עד אשר יכולתי להבליג ותשב רוחי
אלי, וה' ברחמי עוררני למלא בתורתו שעשועי ולא אחי' כאיש אובד בעניו.
הרימותי את קולי לדרוש ברבים דברי דק ומוסר השכל להביא מדרשי חז"ל
ולהבינם לאוזן שומעת, להראות עולם כוחם להורות עם ה' כל מעגל טוב,
להחזיק אותם באמונתם ולהקל עול העולם וסבל היושרה מעל אוארה, ולבלתי
יכרעו תחת משא העת ולא יעיק להם פגעי הזמן, כי"א להיות בה' מבטחם,
למען השקט המיית רוחם בכל עת זרה ואנחה. בכל אלה הזכרתי גם
תוגיון נפשי ומדות הטובות שעטרו את הנפרדה מעין ולא מלבי, אשר אין
ערוך אליהן, וזוה נחה שקטה גם רוחי כמעט.

ממלא הדברים שבשרתי בקבל רב חברתי מחברת אחת אשר יעדתי
בשם **אֵילַת אֶהָבִים** על שמה המפואר בפי כלי שמה בררתי גודל לדקתה
כי מלבד שהחזיקה אותי ואת ילדי' היקרי' להתמדת הלמוד, היתה מכבדת
מאוד ת"ח והחזיקה יד עני ואביון, וביותר התאמנה במלות בקור חוליה,
וכל הרה ויולדת וכל מי שנגע בו חלי וכל מכה היא בידיה מהרה לתמס
ולהשתדל על רפואתם בגופה ובממוכה וה' ה' בעזרתה והכלימה בכל מעשה
ידי' לשלוח להם רפואות תעלה ועזרה מקודש.

הטעמתי זוה דברי המשורר בפתח תהלותיו: אשרי האיש וגו' וקיים.
וכל אשר יעשה ילליה. ר"ל שהלדיק הזה העושה טוב הנה שכרו אמו בג'
פנים (א) שהוא ולא לאוי בתכלית השלמות כי פריו יתן בעתו (ב) ואפי'
העלים השומרים לפריו שזה בני ביתו לא יבולו, ומוסף לזה (ג) שאפי' מה

שפועל בשביל אחרים ומשפיע להם טובו גם בזה יליתי, וזה ככלל במאמר וכל אשר יעשה. [ומוכל ג"כ להטעים עפ"י כוונתו כי זה אושר האיש השלם, אשר כל חפצו והגיונו בתורת ה', וגם בג"ח יתגבר כארי להיות כעץ שתול להגין בללו נופש לכל מר נפש ולתת פרי חיים לכל מבקש טובתו בכל עת שיהי' לא יעזרוהו הגשם והשלג קור וחום ליל ואופל — הנה כל זאת עשה מבלי תקות שכר ולקבל פרס, כי כבר שכרו הנה אתו ומלא כדי אשרו אם יברך ה' פעולת נדקו שכל אשר יעשה ילתי שהוא מסוגל ומוצלח להטיב לאחרים ויגולגל זכות על ידו] וזה מובואר ג"כ במשלי י"א פרי נדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם: יאמרי, הנדיק כל מגמתו להגין בעד אחרים כעץ המגין בללו להחוסים תחתיו ומחיה נפשות הטועמות מפרויו, כן המקבילים ענת נדיק יחי' בזה ובבאי, אך מה נעשה לאלו שאינם מתקרבים אליו, לזה אמר ולוקח נפשות חכם שהנדיק החכם האמתי חכמתו עמדה לו לקרב הנפשות אליו ברוח פיו ומתק שפתיו לשמוע בקול דברו. וכן עשתה הנדיקת הזאת, תתענג בטועם ה' ולבקר בהיכל קדשו לעולם!

במשך הימים האלה כתבתי גם ספרי **נִיר רֶשֶׁת** חבור על כל התורה ובדיוק על כל רמזותיו של רבינו רש"י ז"ל. ותשאתי רוח החפץ לנסוע לעיר מולדתי פאזען לראות את שלום הבנים בני והבנות בנותי והנלוים אליהם ואת שלום אחותי הגדולה המפורסמת וכל בני משפחתי י"ו והעלוין ברוב חסדיו הנחמי בדרך נכון, ובאתי למחוז חפצי לחיים ולשלוה, ומצאתי כולם מחכים ומצפים אל בואי, ששים ושמים לעשות רצוני בכל עוזי, כמו בני הרב מוה' משה ניר' ואשתו בת אחותי היקרה מ' לאה ניר' וגם בתי המהוללה טייבכען ניר' וחתני התו' השלם הנגיד מוה' חיים מארקוס ניר' וכי"ח היקרי' י"ו, ואמנם אמרתי פה אשב לאורך ימים על נהרות שאננות בהשקט ובטחה לתורה ולתעודה, וכבר הספתי לעסוק בכתיבת ספרי נ"ר הכ"ל מספר חדשיה, אך מני אז הרגשתי כי אינני שלם בגופי ותליתי זאת במזג האויר כי ישיבת כרכים קשות לפני חניכי יושבי ערי הפרזות, והוכרחתי לנסוע משם, נגד רצון כל אוהבי נפשי אשר לחינם הפצירו בי לשבת אתם, רק זאת הבטחתי להם כי בברות ה' דרכי אשובה עד מהרה, ובלבי לפנתי התקוה כי אחרי כלות שנה תמימה

שוב אשוב אליהם. נשאתי עיני אל ההרים לנסוע לגליל העליון שלעזימן ולבקר
 היכלי בני הרבנים המפורסמים שי' ובחמלת ה' באתי קרית ברעסלוי,
 ומשם נסעתי כלוה מחתן בני הרב דק' לאסלוי (התו') השלם מ' ישראל
 וואהלפארט ני') לעיר מבצר נייסע, שמה בחזר מסלול הברזל זהו לקראתי
 אנשי המעלה, ובראשם בני הארי' הגאב"דק זילן והמדינה בלוי' אשתו
 הרבנית חי' [בת הנגיד הרבני מ' אברהם לעווי משווערזענץ מתושבי ראגאזען]
 ובן זקנים, ואחרי משתה כבודה בבית ממו' התו' הנכבד י"ח מ' אברהם
 דייטש (חותן ב"ג, א"מ נאשעלסקי) והשעשועי' בדברי תורה איזה שעות,
 נסענו לק' זילן, ג' פרסאוי מנייסע, על אס הדרך, בעיר מזער שטייניו,
 חרדו לקראתנו הפו"מ ויקירי ק' זילן במרכבות כבודם, ואחרי שעשועי
 כמעט בדי' נסעה כל המחנה עד בואנו חומות זילן מלאות עם העיר
 מקצה עד שער בית הכנסת, שם הוליכונו בקול המון חוגג בהיכל ד' מפואר
 ביריעות מוזהבות ורקמת כסף והמון אבוקות דולקות מזה ומזה ובית ה'
 מלא פה לפה, מרוב הכבוד הנעשה לשפל אנשי' כמוני נשאתי רוח אהבת
 ה' להטיף איזה דברי מוסר בביאור: מה טובו אוהליך כו' בתודות והלל לה'
 ורב תודה לאוהבי שמו. בבית בני הארי' הגאב"ד דשם ואשתו הרבנית טובת
 טעם וכיו"ח הנעימים השתעשעתי איזה חדשים וישבתי שמה על התורה
 והעבודה, ודמיתי בלבי למזוא נופש ולבא אל קו הבריאות בשבתי בשמחה
 ובשלום, אבל גם שמה לא שבתי לאיתני, ונסעתי גם משם נגד הפצרותם
 להתעכב עוד אללם, ושלחוני בכבוד ובחברתם באתי אל בית אחיו בני הרב
 מ' אלי' הגאב"דק לאסלוי אשר ג"כ בשמחה ובכבוד קדמוני, הוא ואשת
 הרבנית זירקע [בת הנגיד הרב מ' אברהם איגר מראוויטש בהגאון מוהר"ע
 איגר] וכיו"ח, וישבתי עמהם ירחי מספר בהשקט ומנוחה, שמה שאפתי
 רוח צח על ההרים והעיר שלהם ושקטה ונתחברו אלי יראים ושלמים כורתי
 בריתי עלי אהבת התורה והיראה. בתום לבבם הצינו לפני פעם אחר
 פעם עלתם הנכונה לש"ש, היות כי אלמנה כבודה בעדתם ובעלה המנוח
 ה' איש יקר ומצוין גם יו"ח הטובי' והנכבדי' כבר בנו ביתם כמו רמים,
 מעתה רחש לבה דבר טוב להיות בחברתי לש"ש ולשרתי בכל האפשרי למען

אשב על התורה והעבודה כפפני ומגמתי מאז ועד עתה. ויהי אחרי הסכימו
 גם יו"ח הברוכים לזאת, נענעתי גם אנכי להם ראשי, ואתפלל לה: יה"ר
 שיהי ז"ש לפי יועשי והמה יהיו מתוקנים וישרים לפניך למען אמלא חן
 וחסד בעיניך! ובחסדו מלאתי מנוחה ליוה שנים ללמוד בהתמדה באין מפריע
 אותי ועבודתי כולו לה'; ישלם ה' פעלה הטוב. עסקתי הרבה בסוגיות
 עמוקות בתלמוד, וסדרתי חידושים הרבה, גם עברתי בעיון במחברתי על
 מגילת אסתר אשר טפחתי ורביתי לזכות נשמת בן אחותי המהוללה הענדיל
 כימי אשר אהבת עולם אהבתיו ה"ה הנכבד מ' יהושע פלק ז"ל בן גיסי
 הרב מ' חיים שטרעליץ (היימאן זייל) אשר נפטר בש"ט ז' שבט תקל"ו לפ"ק
 ולא הגיה אחריו ז"ק — אבל שמו הטוב נודע בשערים על פי מדותיו הטובות,
 וקראתי שם החבור הזה **דודו יגאלנו** להקים לו שם בישראל. ואף
 גם זאת הבאתי לגמור את חבורי ניר רשי, ככה סדרתי המחברת בנין
 הבית אשר בתוכו בררתי לפני נכדיי הברוכים שי, איככה יש לערוך רינה
 ותפילה לה', האומר לדבק טוב, להגיל אותם מבוא במורה, להתחבר עם
 רקים ופוחזים, ולקחת מבנות פועלי אוף, ועקשי לה, כאשר בעיני ראיתי
 כי התקשרות כאלה, אשר לרוב יבואו מפאת רדיפת ההון או הכבוד, אחריתם
 הי' מרה כלענה ר"ל. ואף גם את הספר בית הניצוץ (שאף שאין בה
 אור גדול להאיר עיני תלמידים מ"מ נמצאו ניצוץי אש אהבת תורה בה
 ועי' פ"א מס' תמיד מ"ש הגאון אדמו"ר ומח' מהר"ע איגר קי' א' בשם
 הראב"ד והתו', וגם לפי שהרובין הי' שומרים שם, ועי' ב' פ' להרע"ב)
 כתבתי להורות דרכי הלמודים בגמ' ובש"ס, וכמו כן חבור נעים אשר קראתי
 בשם נוטר הברמים לשמור את כרם חמד לבית ישראל לעת הזאת אשר
 כרמי שלי נטרתי בעסק פרנסת אנשי ביתי בע"ה.

ועתה הכני נותן שבח ותודה על חלקי אשר נפל לי בנעימים, ואשא
 רינה ותפלה על העתיד, יחזקני ויאמני ה' כרחמי ורוב חסדיו לעבדו
 באמת ובלב שלם.

והנה מעודי ועד היום הזה, הכרתי חסדי ה' ואבא בספורות

מגבורותיו אף שלא אוכל לברר אף אחת מני אלקי, ויין התלאות הרבות והגהומות הנוראות, בעת מלחמות מבהילות, והמרירות האיומות אשר נפשי בתוך לבאים שככה הילני בזכות הורי הדיקים כ"ע, *) גם לעת מוחלה ופגע אפפוני, מהרה שלח דברו וירפאני על כן אודנו בנו פי ובתוך רבים ארכן לשמוי, יתברך ויתעלה מן העולם ועד העולם!

(ב)

ועתה בניי שמעו לי גם נפשות יקרות אוהבי מוסר ושומרי טוב הקשיבו נא אמרי פי כי מרוב אהבתי אליכם נכספה וגם כלתה נפשי להראות לכם דרך ישרי, למען יהי מוכח ה' דרכיכם בה תלכו לבטח ולא תכשלו עד זקנה ושיבה טובה! אכן, מה אמלה לדבר? אם אבא לעורר לבבכם לעבוד את ה' לאהבה אותו ואת תורתו לכבד את החכמים ולשתות בלמא את דבריהם להתאמץ מאוד בקנין מדות טובות וישרות, או להתגבר בארי נגד נטיות היצר, לסקל דרך מכל אבני נגף לשמור ולעשות מצות ה' ולהיות תפלתכם זכה וברורה. ידעתי גם אני כי באלה דבר שפתיים אך למותרי, כי מה אדע אשר לא תדעו גם אתם הדבקים בה' ואשר כל ספרי החכמים הזקנים והישרים לדיקים ותמימים גלויים וידועים לפניכם,

(* ככודע לבקיאים בקורות העתים מן 1801 עד 1850 ממלחמת פולין, פרייסען, פראבלאזען, רוססען, מהומות רעוואלאטיאן, אינזארעקטיאן, ומחלח הכאלערא הכרוכה בעקביותיהן, עלבד העסי' המעיקים וקלקול סדר הנוסח ע"י סגירת שערי הגזול.

שמה תונאו כל הדברים האלה ויותר מהמה הרבה חכמה ודעת מפורש
בטוב טעם בהשכל ובתבונה למעלה למשכיל. אכן רוח היא באנוש אשר
נתגדל על צרכי התורה והמדע להורות לבניו אחריו דרך ה' וביותר בהרגישו
כי קרבה עת חליפתו יסתער החפץ בקרבן לקיים התורה והמצוה: כי ידעתיו
למען אשר יזיה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות לדקה ומשפט ושמרו דרך
ה' וגו' ולהניח אחריו ברכת עולם כפי מה השגתו אף שתמנית התוכחה
והמוסר אשר יאזיל מרוחו כבר נאמרו ונשנו ושלשו בספרים הרבה אין קץ.
לכן זאת עזת זקנים איננו גם אני הלא אביבם הזקן: בכל הדברים אשר
תפנו לעשות למגדול ועד קטן בטחו בה' ובישועתו תנו תודה בשלחו לכם
עזרתו ואל תעזבו אם יאחר מעט בחמלתו כי את כל אלה נסיתי וראיתי
גם אני בסתר ובגלוי כי אין לנו להשען כי אם על משענת הבעמוץ. היא
תחזק אשיות אנוש אנוש מתמהון לבו בקרבנו אל איזה עסק להתחיל במקרה
וקנין, לבל יפול לבו ולא יפחד ולא ידאג ביותר פן יכשל במרוץ שכלו ועמלו
רוח ישא, הוא הבעמוץ בה' יאמץ רוחו לבל יבלוהו גדוהי "פן ואולי"
גם לא יהי נבהל להון ופחו כמים בכל עסקיו, ככה בדבר הנגהת בריאות
גופו, ובהנהגת צרכי ביתו וכל תהלכותיו עם בני אדם, וביותר בדבר היקר
לאדם בעולמו. הלא בדבר גדול הבנים למנכס ולנטל ולנשאם בחריצות
ובשקידות מה טוב ומה נעים אם אור הבעמוץ ילך לפניו, למען לא יתעסק
בלב נמוג וחרד או בעריצות בבהלה ורעש גדול, כי אם במשובה ונחת,
איש אל עבר פניו ילך בהשקט ובטחה בזירות ובזריזות במתינות ובלב שאין
ואמין כח. קן בענין עבודת הקודש לבוראו וליוצרו בתפלתו ובלימוד תורתו
ינהג בדרך ממונע ולא יעבור הגבול, לא כמתעצל ומתרפה במלאכתו, ולא
כמבוהל להעמיס על שכמו חבילות חבילות ועול גדול מנשאו, ואולי כתכוון
המשורר לזה באמרו "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך וגו' לולי חסדיך כמה
מינעות הי' לי לבלתי בוא אל ביתך, הן מפאת טרדות הזמן ותהפוכותיו או
תרמית החברה ושאר נגעי בני אדם אשר הי' לי למכשול ולפוקה, ולכן אני
מכיר העיב שרק ע"י רוב חסדיך אבוא, ותמוך אשורי על המקדים שקדמוני

ישגה וישרש הבטחון כל כך עד שאשתמוה רווחים בלב קמוץ אפי' בעת היראה כי תניף שוט היראה על בניך, אנכי אשתמוה ואכרעה בזכרון חסדיך העברו הנה הרהיבוני ליחל על העתיד כי תגמור בעדי הכל לטוב ולחסד ובכח זה אתפלל: ה' נחמי בלדקתיך למען שוררי הישר לפני דרכך.

וכן הזהיר אלמיו הרב זללה"ה גם בשם אביו הרב הדיק זי"ע: תהיו נזהרים מעלבון רוח ומרפיון הכרוך בעקביו, ואם אולי לפעמים לא יהיה הרומה ותקתכם מאפע אל תעלבו ואל יחר בעיניכם כי תבטחו בה' שישב הכל לעושה רק תתפללו על זה בכונה ובדמעות ובעל הרחמים יקבל תפלתכם וישגא מאוד אחריתכם, עכ"ל. ואפשר לפרש בזה פסקוי תהלים (ס"ב) אך הוא נורי וישועתי כו' בטחו בו בכל עת שפכו לפניו לבכם כו'. יאמר הנה אנכי לבדי חזק מאוד באמונת הבטחון כי כפליים בבחינת רבות נסיתי ומדעתי כזאת, אכן העם בכללו אולי יפול ספק בלבבם לאמרי, כעת אין העם ראויים לכך שיעשה השי' להם ניסים כמקדם, ע"ז מזהיר בכל עת בטחו בו אף בעת צרה, ועם הקהל שפכו לבכם לפניו אז יהי' לכם למחסה וכו' כי ע"י כן יכפר בעד חטאתכם ושב מחרון אפיו ותהיו ראויים שישפיע עליכם אך טוב וחסד. וכן אמר במקום אחר פתחו לי שערי דק אבוא בט אודה יהי' שבי' מבקש בכל עוז למצוא פתח השער להלל לה' ע"י קבות טהורות ונכבדות, וע"ז יעניו מבית ה', הנה בזה הטורח והשתדלות לה' הלא כבר שערי הדק לפניך פתוחים אשר פתחת בעולם תשוקתך לטוב" [וכפי' הבנ"ע ישמח לב מבקשי ה', שמבקש חפץ זמני, הלא עלב בוגיעתו, אכן המבקש ה' הבקשה עלמה והיגיעה היא שמחתו].

וכן אמר ירמיה (י"ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' (ומה היא הברכה?) שיהי' ה' מבטחו בזכות עולם הבטחון שקדם לו יערהו ה' לגמור בעדו לטוב. והוא ברמזי! ילית אתכם ויתן חלקכם מן הבעות כי בכל לבבם ובכל מאודם לאורך ימים ושנות חיים ועלום!

(ג)

למן היום ההוא והלאה אשר חנני ה' להבין דעת התורה והמזות, היתה
 זאת חפצי ותשוקתי להתבונן בעין פקוחה בחסדי ה' ולהכיר טובותיו
 ברבים, כי ימי שאינו עושה כן הוא מוטא בשני אופנים, או שהוא עושה
 עיניו מראות אותם, או שהם נקלים בעיניו לחשוב בהם, ואולי בזה הוכיח
 ישעי' את בני דורו ישראל לא ידע עמי. לא התבונן, כי הבעי"ח מחד טבעט
 מכירים את אדונם ועמלו לפרנסק ולכלכלם, והבו "קונחו ואבום בעליו, אבל
 ישראל לא ידעו אדונם, יען לא יטריחו עצמם להתבונן שקרבים לעבודתו
 ואיך נעלם ונשאם להיות עמו ולאן מרעיתו. וכאשר גדלה חפצי להתבונן
 בחסדי ה' גמל עלי למען תתעורר בקרבי אהבת ה' המעלה המשובחת
 שלכן מלרנו, כן תרב משאת חובתי להתבונן בחסדי בני אדם שלוחי מרום
 ההולכים בדרכיו אשר הטיבו עמי בפועל ובדבור למען אבוא למעלת ואהבת
 לרעך כו' כלל גדול שבתורה, וע"י ההתבוננות בפסליים בחסדי ה' יבחסדי
 בחירוי נקנה בפשטו מעלה כפולה אהבת המקום ואהבת הבריות. לכן
 תבטנה שפתי תמיד חסדי ה' ותגמלוהי עלי כפי כחי הדלי, וככה לא
 מנעתי מספר טובות עזמות לאין מספר גמלו עלי אבותי הקדושים, כאשר
 העליתי על הספר מעט מהרבה, ואחריהם מורי ורבותי הצדיקי והגאוטי,
 כמו כל חברי מודעי ואוהבי אשר היו שלמים אתי וכאמרים צבית אהבה
 רבה, וככה לבניי היקרים שי' ולבנותי היקרות שתחי' ולכל בני ביתם, ולחתי
 הנכבדים שי' ולכלתי הנכבדות תי' אשר הפליגו בתומם לתת לי יקר גדולה וכבוד
 יותר מחפצי, וכן להאנשים החשובים בכל עיר ועיר, אשר הוקירוני באהבתם, ובאו ג"כ
 צבית המסחר קנין ומרכולת אחי, וגם לאלה השומעים לקולי בהעפי מלין
 באמונה ובתוכחת חיים לש"י, ומדי שבת בשבתו ערכו לחברה אתי לשבת
 יחדיו לשמוע כלמודים ולעסוק במוסר השכל ודעת את ה' ישלם בעל

הגמולות להם כי עוררוני ללמוד וללמד להם הטוב והישר, והעירו לי אזנים להקשיב לדברי הנקלים, ובתומם חבבו והוקירו בגיוני לבי ופי תמיד, והביאו אותי לעשות רצון הבורא יתבייש ולזכות את הרבים לאהבתי וליראתו וללכת בדרכיו.

ועל הטוב יזכר כבוד מחו' אדמי' הגאון מוה' עקיבא איגר זלל"ה אבד"ק פאזען אשר בעמותתו משכני חסד להיות מאנשי סודו ועלתי והרשתי לדון לפניו הרבה בפנים מקבירות, ותורת אמת זכני הרבה לשמוע מפיו הקדוש. ובייחוד דודי מ"ו הרב הגדול הצדיק מוה' זאב וואלף זל"ל קאלשאר אשר בילדותי למדתי הרבה אליו, וגם מ"ו הגאון מוה' זלמן זל"ל בעהמ"ח ס' חמדת שלמה אשר בימי בחרותי למדתי בישיבתו וככה אחי יחדי הרב החריף מוה' איצק לאנדסבערג זל"ל אשר יחדיו המתקנו סוד ישרים למדד איש את אחיו בלמודים ועסק העיון כשבת אחים גם יחד לעבוד ה' שכם אחד. ולטוב תזכרנה שמות אחיותי הצדיקות הבכירה מ' מיטל כ"ע [מונה יצאו משפחה נכבדה בראש ומשפחה נפתלי מאזעס] והצעירה מ' טויבא כ"ע.

ועתה אבוא להגיד כי עוד חבולה נפשי בזכרון הטובות הרמות ודבקות רוח וכפש במחשבה ודעת כאחד, כאשר באמת מדי יום ביומו זכור אזכירנה ושמה הטוב אשא על שפתי: הייה אחותי הגדולה האשה הצדיקת רבת פעלים וטובת טעם המפורסמת מ' הענדל כ"ע, אשר נודע בשערים מעשי הטובים. כל ימי חי' עשתה נחת רוח לאבותינו הצדיקים והיתה עטרה לראשם ושקוי לעצמותם, בכל כמה ועולם ידה הרבתה טוב וחסד לכל בני משפחתנו כקטון כגדול החזיקה ברחמים ויקר וגדולה, והצליחה וגם עשתה פרי תשובה לעשות בחפץ לזבד לעזור ולהשיע בכל מקום, היא תמכה בימין צדקה שלשה עמודי עולם, להחזיק לומדי תורה ובתי כנסיות מקום רנה שם תהי' תפלה ותחנונים. מלבד מה שגמלה חסד לכל נדבא ומר נפש יוד עני ואביון החזיקה, ובחורי חמד השוקדי' על דלתי התורה והחכמה ומכחה שחדה להרעין לב אלמות, ולגדל ולשמח יתומים, ולהכניס נכות

ישראל לחופה בכבוד והדר ולהעניק להן מטובה פעם אחר פעם.*) והנה כאשר נודעתי מפרידתה לחיי עדי, עוררתי עלי' מספד תמורורים, ובארתי כי כל הפרשה במשלי, מתואר אשת חיל, היא בחכמה ובנדקתה, קבלה וקיימה ולא הפילה דבר ארצה, לכן ראוי' לומר עלי' ג"כ תנו לה מפרי ידיה ויהללו כו' אשר לדעתי הדלה יבואר: כי באמת מה שאנחנו מפרסמיו' מעשי לדיקוי, אף שהוא נגד רעונם שיתפרסמו, וכדע ברור שהיו תמיד מלניעים ומעשים הטובים. הנה בכל זה יש להם תועלת גדול, כי השומעים תפארת מעשים בפי כל המהללים ומצרכים ומשבחים, ילמדו מהם לעשות במתכונתם, כי גדול בעיניהם כח המשתוקקים לעשות רצון קונם ורצון אורם, וביותר בראותם כי ה' אתם להצליחם ולתמוך בימין ידכם להשיר לפניכם דרך נדקה ולהשיעם בעזרתו כל הימים. ובזה הנה מומלדיקי הרבים המתאזים לרדוף נדקה ומסד כמוהם, למלא כבוד ומים מאשרים כמוהם, ואין לך נחת רוח לנפשם בזה ובבא יותר מזה, ודומים בזה לאלין העושה פירות ופרי פירות עד עולם. לכן יאמר בקוף ספורי מעלות רמות אשר לאשת חיל: תנו לה מפרי ידיה! הרצון שעד עולם תקבל פרי ושכר מעשי' הטובים, וע"י מה? ע"ז אתם, ע"י שתהללו בשערים המפורסמים מעשים הטובים לראי' ולתשוקה לשלימים וכן רבים לעשות כמוה, ואחרי בלותה לה עדנה כי חסדה ואמתה מארץ תלמח הגבה למעלה!

לכן גם עבורה אפיל תמינתי לפני שוכן שמים, תהי' נשמתה נרורה ברור החיים, וכאשר עד זקנה ושיבה, היתה עטרת לראשינו, כן ממרום קדשה זכותה יגן עלינו וממרום שבתה תשפיע גם עדינו, שובע שמחות עדי עד!

---

*) מכתבי העת הרבו בשנחה ובמספד תמורורים כמתואר בס"ע . . . St. d. Jud. Nr. Trauerrede des Fr. פלעסנר על הדיק מוהר"ל פלעסנר Pleffner.

(ד)

אני טרם אחל לדבר את דברי אלה בפתח השער אשר בניי הכינתי, הנה לבבי בקרבי ינוע וחיל ורעדה יאחזוני מפני דורשי רעה תהפכות בלבבם, פן במרפות ילאו לקראתי לשום אשם בנפשי כי מגאזה וגודל לבב באתי היום, לכתוב על הספר את סדר ימוסנו הנודע מפי סופרים ואשר רשום בכתב אונת. על כן אבטיחה בזה באמונה שלימה, כי חליה לי מועשות יולאכת ה' ברמי' ולהגביה ערכי בזכרון קדושי עליון, ונהפוך הוא כאשר גלוי וידוע לפני אופה נסתרות ולפני כל לב משכיל כי בזה אשפיל את רוחי, ותחת פאר אלביש שק ואפר, בראותי כי רב המרחק בין מצבי החול לבין מצבתם קודש להי, ונפשי הלא תכלס בחזותה כי אדמה לבני עליה כמוהם אף להיות כמויך בן יין לעומת ערכם הנשגב. ואולם אל יושב שמים אשא עיני, כי בזכותם יערה רוח קדשו עלי, לחזקני ולאמצי למען אלך בנתיב היושר כאשר עם לבבי, וככה אקוה מאת חסויי דגל אהבתי ובנתיבי חתני וכלותי, וככדי וכל הכלים להם, אשר כמוני גם המה יחשבו לדעת להוכיח את נפשם בסתרי, ויכספו הלך באמתם וללאת בעקבותם, ובכל חכמתם לדקתם ותורתם יחסו כל הימים!

גם אתנפל מלוא קומתי בהכנעה, באס ח"ו אשגה לעשות שלא כראון שמים או שלא כראונם הטוב, בהזכירי מועשיהם הנכוחים והישרים או מחדותיהם היקרות או מעט מזעיר מחדושי תורה ששמעתי וראיתי — לזאת יסלח לי ה' ממרום קדשו, וגם הזדיקים והתמימים ימחלו על כבודם מחופת קדשם בג"ע, כי כונתי להזכיר בשמם קצת מד"ת להיות שפתותיהם דוברות

בקברי, והכני כעולל כעיר לימים אשר ידבר דבר בשם רבו הגדול. וה
ברחמיו יזכני שימלאו הדברים קן ומסד בעיני הקורא הנכבד והמשכיל, ולא
תשכח דברי תורתנו בת אל חי מפי זרעיהם עד עולם!

(א פורת יוסף).

כבוד אדוני אבי מייז' הרב הגדול המשורסס הדיק האמתי מו"ה יוסף
לאנדסבערג זללה"ה, הוא האיש אשר בעודו בימי בחרותו כל רואיו הכירו
בו כי קדוש הוא מצטן ומלידה, וגם אחרי כן למד הרבה ושמש ת"ח גדולי
הדור, וביחוד את הרב הגאון מוהר"ץ הירש אב"ד דק' פיורדא (שהי' מקודס
אב"ד דק' זינץ) וגם הוא החזיק ישיבה כל ימיו ללמוד וללמד בהתמדה, לילה
כיום יאיר לו במקום שבתו בק' פאזען. שם אשתו היא אמי מורתו הדיקת
ומשכלת מאוד מ' גיטל כ"עי, בת אב"ד הרב מו"ה יצחק איצק זללייז' בנו
של הרב הגדול מו"ה יעקב זלל"ה אבדי"ק מייזלינג והמדינה, בנו של הרב
הקדוש מוה' אריה לייב זלל"ה דרשן ודיינא דק' פאזען — והיתה ממשפחתו
וממולדתו, כי הוא אבי הי' דור שני, והיא היתה דור שלישי להקדוש זלל"ה.

בכל עוז פעלה וקבבה התמדת למודו, כי קבלה על עצמה כל עסק
המיו"מ באמונה, למען בעלה יהי' מופנה מכל דבר לשבת באוהל תורה, גם
מנעה אותו מלקבל שום עול הרבנות באחת הקהלות, ככה השתדלה בגדול
הבנים לתורה ולעבודה, וגם הבנות גדלה בחכמה והשיאם לאנשים צדיקים

ות"ח, את כל אלה עשתה בשמחה ובטוב לב וחסן ה' בידה הכליח לראות
 עולמה בחייה. ואמנם בקשו ממנו בני קהלתו פאזען אַס בישראל, שיתרצה
 לקבל העטרה מידם להיות דיינא וראש הישיבה דשם, ולא רצה, עד אשר
 נקבלו ובלאו כל מיודעיו ות"ח והפצירו בו למאוד, ונענע להם בראשו אך
 בתנאי שבל ימנעו ממנו ע"י כך לשלם כל המסים ללרכי הקהלה, כאשר
 נתן עד הנה. גם יבטחו לו כי לא יאחרו לבחור להם לרב ואב"ד את
 הגאב"ד ז"ל אשר באמת קבלוהו עפ"י שאלתו ובעזה"י עלתה בידו להתאמן
 בדבר הגדול הזה, וה' רצה את מעשיו הטובים בכל עניני תורה, מעשים
 טובים וג"ח, וה' לנס ולפלא בעיני כל יודעיו. ואמנם אשים בזה רסן לעטי
 כי כן בקש מאת יו"ח בשמעו מספרים מהללו ינא, אל ישמע על פיכס
 שצחי כי במה נחשבו מעללי נגד היושר והחיוז הגדול המוטל עלי? אך
 זאת הותרה לכם בהיותכם נאספים בחצר הכני בתום ובושר לבני, להגיד
 גלוי לכל: "אבינו הזקן שאל ממנו, להתרחק מאוד מלשון הרע ולהמעיט
 הדבור בדברים בטלים, לברוח מן הכבוד ומן המחלוקות ולאהוב את השלום
 בכלל". הנדיק הנ"ל נולד שנת ת"ק"י בק' פאזען*) ונאסף אל עמיו ת"ק"פ"ה
 בק' הכ"ל, בן ע"ה שנה בלאתו מחיי הארץ לחיי העולמים בג"ע ת"כ השכינה.
 כאשר עשיתי עליו הספד גדול וכבד בקהל עם רב בבהכ"נ בק' לזכראן באתרי
 עפ"י מקראי קודש, מדרשים ואגדות חז"ל חשיבות הנדיק בעוה"ז ובעוה"ב,
 וחברתי מחברת קודש ששה ברבי יוסף להודיע מעשים טובים ומדות יקרות
 אשר נולדו על ברכי יוסף אאמ"ו הרב הנדיק זלללה"ה, וביותר במדות הענוה
 ואומץ לבבו לתורה ולעבודה והלנע לכת למען לא יודע לאיש מעשיו הטובים
 בלתי לה' לבדו!

ובתוך הדברים הראיתי לדעת כי קיים גם מאחז"ל בפ"א אבות: עשה
 תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה וכו' עפ"י הכוונה לא זרה היא, שיחי'
 תכלית הלמוד להעמיד דבר קבוע להלכה, הן בפני עצמו והן מפני

התלמידים, ע"כ אמור מעט לא פלפולים ארוכים כ"א דברים העושים
 והשועלים הרבה להלכה למעשה ולדינא, אבל יזהר התנא, באם ישנו
 התלמידים למעט בתיעלת העשיה או יפריעו אותך מעסק בעבודת הקודש
 ע"י פלפול ושאלות נכריות וכדומה מ"מ אל תקניט אותם אלא הוה מקבל
 את כל האדם בסבר פנים יפות, וסוף הכבוד לבוא ששמעי לקונך. גם על
 מיתת אמי מורתי הצדיק גיטל נ"ע אשר הלכה לעולמה בת ע"ח שנה
 להתענג בג"ע עשיתי למוזכרת נשמתה חבור. א' קראתיו גיל של, שמה
 יבואר חכמתה ומדותי הרמות. והיא הי' לה ג' אחים, הראשון לשם
 ולתלכה הרב המאוס"ג החריף הצדיק מוה' ארי' ליבוש זללה"ה דיינא ומחזיק
 ישיבה, אביו של הרב המאוס"ג דיין וב"י מוה' יעקב קאלפארי זללה"ה, והשני
 הרב המאוס"ג הדיין מוה' זאב וואלף קאלפארי זללה"ה, והשלישי איש תמים
 ולדיק מוה' אלכסנדר זיסקינד זללה"ה, כולם אהובים וברורים בצדקתה
 ובתורתם זי"ע.

אזיכור הכ"ל אא"ו אבי אמי הרב מ' אינק בהרב מ' יעקב האב"דק
 מייזלינג הי' חתנו של הרב הצדיק מוה' שלמה זלמן זללה"ה מילידי אשכנז,
 ובשמו נקראתי גם אני, והוא ג"כ בעהמ"ח של הספר קרן שמואל על הרשב"ס
 עה"ת, המובא בשו"ת דברי דוד להגאון מוה' דוד מילדולא בק"י ל"ה ועי"ש
 בדבריו הנעמיים ממה שהרעישו שם על הרבנים הגדולים דק' ליווארנע על
 אודות שלשה דברים שנעשו במדינה הזאת (איטאליען) שלא כדת של תורה
 ובא על החתום: בקדר ובשנת, ואתה על בנותימו תרו"ך לפיק והוא (הרב
 מוה"ר אשכנזי הכ"ל) הי' חתנו של התו' הגיד מוה' וואלף פייזער ז"ל,
 המפורסמים בשמותם בכל מקומות מושבותם.

יעתה אבוא נא להזכיר בשמו הטוב (אאמ"ו הרב מוה' יוסף הכ"ל)
 מעט מחדושי תורה כפי אשר יעלה כעת בזכרוני ובדברים הקלים להבין,
 מבלי עיון וכבודות על הקורא הנכבד ואת ראשון ראשון אשר ישים ה' בפי
 עמי אותו אשמור לחקוק על הספר. בחולין קי"א ע"ב דגיס שעלו בקערה ש"ב
 רב אמר אסור לאכלן בכותם, ושמואל אמר מותר בו' ר"א הוה קאים קמי'

דמר שמואל אייתו לקמי' דגיס שעלו בקערה ש"ב וקא אכיל בכותח ירב לי' ולא אכל אייל לרבך יהיבו ואכל וכו' א"ל חס לי כו' דליספי לי ולא ס"ל, ופי' רשי' להד"מ. והנה יפלא מאוד, ומי נחשד לאחד מזה שיאמרו לשקר (וכבר עמוד בזה בס' באר שבע בשו"ת שלו) גם ילד"ד על האי ליטא דליספי לי מידי ולא ס"ל, ואמאי לא אמר בקצור להד"ס, ותי' דהנה איתא בפסמי' ד' ע"ו פלוגתא דרב ושמואל, רב ס"ל עילאה גבר ושמואל ס"ל תתאי גברי, וא"כ י"ל דהדגיס שנתנו לרב לאכול הי' הדגיס זונגיס והקערה רותחת, וזה מודע לו ע"י ששאל לדעת וכמו שהודיעהו שעלו בקערה ש"ב חקר גה ע"י, למען יודע גופא דעובדאי, וא"כ שמואל לשיטתי' דס"ל תתאי גברי, הי' שוח לראות שאכל רב וא"כ חזר משמעתי, אבל רב לשיטתי' דעלאי גבר אי"כ אין איסור כ"כ, ואף דמוסקינן בגמ' אדמיקור לי' בלע קליפה מיהא נבעי, ע"ז י"ל לפמי"ש הרמ"א ביו"ד סי' ז"א דבמקום שהבשר נריך קליפה אס לא קלפיהו ובשלהו כך מותר, וע"י בכוי"פ שכ' הסברא משום דכ"ט בכ"ט הוי טעם קלוש לכך דיעבד מותר. ולפי"ז י"ל דגם אליב"י דרב דס"ל דכ"ט בכ"ט אסור מודה היכא דיש עוד לך קולא שעילאה זונג' ולא הוי רק איסור קליפה שהיא ג"כ קלוש וא"כ הוה תרתי קלישאי להקל — ומוכרח לומר סברא זו להשוות הדעות וכדי שלא לעשות פלוגתא רחוקה. ושפיר קאמר חס לי' — דליספי לי מה דלא ס"ל, ר"ל דלשיטתי' דעילאי גבר לא הי' אסור, ומליצת רשי' יאה : להד"מ ר"ל שנתנו לי דבר איסור לשיטתי' בענין זונג לתוך חס, או פי' להד"מ שמזרתי מהוראה שלי ומסברתי מעולם [א"ה לולי דמתפינא הו"א כי אפי' לשיטת הריב"א וסיעתו דבא"א לקלפו נריך ס' מ"מ אפ"ל דכיון שידע רב דעלו בקער' הי' מונע א"ע לכתחילה להטבילם בכותח וכשראה את שמואל עושה כן לא רצה לעבור על כבודו ולקיים כל מה שיאמר ב"ב עשה, ועשה עצמו כאלו טבל ולא טבל כלל, (או אולי טבל במקצת והדגי' לא הי' יד סולדת בה והכותח ממילא זונג ואכל מלך השני במקום שלא טבל והיטח יותר אפי' מכדי קליפה או נטילה) אכן ר"א לא ידע מזה ולא רצה לעבור על דברי רב רבו, ומה שא"ל רב להד"ס שי' שלא אכלתי בכותח ממש רק הדגיס לבד, שלא ידע מזה שמואל] (ומה

שיש לעירר בזה בענין אין הקב"ה מביא תקלה, לדיקיס עממן לכ"ט, היינו באיסור לכ"ע באין חולקי, ועי' חולין ה': תו' ד"ה לדיקיס), גם אזכיר גרגיר א' מפלפול ארוך, בסוגי' דכריתות י"ד בגמ' ונתני אס הוילאו חייב וכו' אמר רפרס זאת אומרת עו"ה לשבת וכו' ממאי שאני שעיר המשתלח דמלותו בכך. וק' לפ"מ דאי' ביבמות ז' ע"ב דאי' לא כתוב עלי' הוילא כי היכא דאישתראי איסור אשת אס אשתרא נמי איסור אחות אשה וכדעולא דאמר הוילא והותר לזרעתו הותר נמי לקריוו, א"כ ה"כ נימא הוילא והותר ליוה"כ הותר נמי לשבת ול"כ קרא אשי' בשבת. ותי' דהנה התו' ד"ה רבא אמר כו' כתבו דרבא ליל הא דעולא וכו' אי"כ א"ל דאתי' אליבי' דרבא, ולפ"ז אשיל קו' התו' דבגמ' ביומא ס"ו לא דחי דלמא שאני שעיר כו' משום דהתם אולא הסוגי' כדעולא. ואולם לאמתו י"ל הקו' הראשונה לפ"מ שיש לדקדק ברשי' שב' שפת יתר דהכשרו וכו' דומי' דתמידין וכו' וי"ל כוונתו דנעשה החלול לזורך יוה"כ, כמו חלול שבת בקרבנות התמידין דזכו כבודו של שבת ומזקו' משא"כ כשמל בשבת הו"א דלחזק חומר דשבת לא מתללינן שבת נושוס הכשר מלות יוה"כ, לכך נריך קרא אשי' בשבת, וא"ל דברי מתירין בעל קרי משום זרעתי, די"ל כמי"ש התו' ביבמות ד"ה רבא וכו' דשס טומאה אחת היא, וא"כ לאכשורי גברא כיון דהותר לענין מזורע הותר ג"כ לקריוו. ועוד י"ל דהא גופא קמ"ל, דלא נעעי לומר דל"א הותרה כיון דשבת חמיר דהוי מיתת בידי, (ועי' רשי' חולין ק"א ע"ב ד"ה שבת הוא כו') ובל"ז האי עתי' נריבין אנו לשאר דרשות למזומן ועומאה, אלא דלשנא דברייתא קא דייק דנקיט אפי' בשבת, והא דנקיט בגמ' דהכשירה בכך ול"ק דשבת חמיר, אפ"ל דלרווחא דמילתא קאמרי, ויש לעיין עוד גם בדברי שאגת אריי' בהא דתחומין, ובתו' ישנים ביומא ס"ו, ועת לקצר.

גם לא אמנע הטוב להזכיר בשמו בזה סיוע לדברי הרמב"ם שפסק בפ"ג מהב' קטנה שהשיאה אבי' וזנתה לרמונה אכורה לבעלה אפי' לישראל וכו' וכל הפוסקי' חלקו עליו משום דפתוי קטנה אונס הוא. והב"מ כתב שטרח לבקש ראי' ולא מצא, עכ"ל, ועי' בכ"מ שם. והנה בגמ' יבמות ק"א ע"ב תני' ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה ומפרש רבא בכהן

הדיוט, א"ה ישראל כמי פתוי קטנה אונס הוא, ור"פ מוקי בכהן גדול וכו' וע"כ דרבא ור"פ מוקי להך דר"א בקדשה אבי' דאי קדשה א"ע הא קטנה לאו בת דעת וקדושי' בטלין ולכי גדלה כברי בעולה היא (וכקו' הגמ' לעיל) אלא ע"כ דמיירי בקדשה אבי', ולפ"ז יקשה לר"פ למ"ל לפרש בכה"ג טפי הו"ל לאוקמוי בפשיטות אפי' בתסת כהן כרבא (ודוחק לומר דלא ס"ל הך חששא דשמא תפתה עליו, כיון דדבר הרגיל בקטנה דאינה בת דעת) אלא ע"כ ס"ל דבקדשה אבי' כיון דהוה קדושי דאורייתא ולא חשבינן כאונס א"כ אף לישראל כמי אסורי, לכך מוקי בכ"ג ולא חיטי' לשמא תפתה, ואסור רק מגזה"כ. והא דבאמ' לא חיטי' אף לגבי ישראל (ובקדשה אבי') לשמא תפתה, היינו משום דבעלה משמרה ולא שכיח ודאי' בקידושין מ"ג ע"כ תו' ד"ה וכל שא"י בשם הירושלמי שאבי' משמר' וכו' וכל זה מוכרח רק אי אמרינן דפתוי קטנה לא הוי אונס. והרמב"ם בפ"ז מהל' א"ב פי' כר"פ דבכ"ג, לכך פ' דאסורה אפי' לישראל — והא דפ' כשהשיאזה אמה ואחי' מותרת אפי' לכהן, היינו כיון דלא הוה קידושין רק מדרבנן חשיב כאלו עודנה פנוי' לענין זה, וכ"כ בב"ש ס"ק ג'. אכן הסוגי' ביבמות ל"ג ר"פ ארבע' אחיס הולכות אליבי' דרבא דס"ל פתוי קטנה אונס. אחיב מלאחי במשנה למנך פייא הל' אישות שהביא ג"כ הגמ' הכ"ל אלא שרצה לסבב הענין שלא בדעת הרמב"ם, וכ"מ בס' בית מאיר על אה"ע סי' קע"ח סעי' ג' מה שפלפל מסנהדרין כ"ה ע"ב וילא ג"כ לסייע להרמב"ם, ע"ש.

וגם אזכיר בזה מעט ממיולי דאגדתא. שבת קי"ח אמר אבי' תיתי לי כדחזינא לורבא מרבנן דהוי מסיימי מס' עבידנ' י"ט לכוליה רבנן. והמליץ בעוב טעם במאי דאבי' לשיטתי' מסייס בדיוק לכולי' רבנן. עפ"י דמצינו במס' ר"ה י"ח אמר רבא בזבחה ומונחה לא מתכפר אבל מכפר בתורה. אבי' אמר בתורה ובגמ' מ"ח וכו' אבי' דעסיק בתורה וג"ח כו', לכן לשיטתי' ברצותו להתעסק בשמיכה באהבה עלומה בתורה וג"ח הראה שמחתו כדחזי' תי"ח דונקיים מסכתא עבד יומא טבא והוסיף להראות הכרח התקשרות ג"ח לעסק התורה לכך עביד סעודות גדולות לכולי' רבנן וביניהן אף הרבנן דדחיקו לי' שעתו' וביתס ריקן ומסעדים לבבס וישיבו את נפשם:

— פעם א' ראה ת"ח אחד מפלפל בתורה עם גדול הדור, ואינו חש לחלוק כבוד לגדול הדור כראוי, וכאשר כודמן הת"ח אללו והי' לו מקום לדבר אתו בקטרי, התחיל לעורר אותו בנחת כדרכו, ומפרש לו קרא בתהילים ט"ו: כבזה בעיניו כמאס ואת יראי ה' יכבד. הנה המבקש כבוד מחברו ואהב כבוד לעצמו מההכרח לכבד את זולתו כדי שיכבדו ג"כ וגמולו ישיב לו (וכמי בן זומא איזהו מוכבד המכבד) אכן העניו ושפל בדעתו ושונא הכבוד, ידמה כי זולתו ג"כ שונא כבוד המדומה, לכן אומר אעפ"י שהוא כבזה וכמאס בעיניו מ"מ מכבד את זולתו אף שידע שהס' י"א ובורחים מן הכבוד, וכזה בכבודם עד מאוד. — ופי חכם חן!

ועתה הימכסה אני מאת אהבי שי' שני דברים נעימים אשר לי למוזכרת מן דודי הכוזב הרב המריף הדיק מוה' ארי' ליבוש זללליה אשר בחצי ימיו עלה השמימה, וכבר הי' מופלג במריפותו ובקיאתו; וקבר מחברת קודש על הלכות ראיתים בימי במורתו והי' חכם מליץ ודובר נאות.

הרב הב"ש באה"ע סי' א' חולק על הח"מ וכ' דאשה מזה על לשכת יצרה, וכ"כ המ"א בס' קנ"ג, וק' דבגמ' ס"פ הבא על יבמתו אמר רב אחי זיל לא מפקדת רק מכה חוטרף לידה וכו' וכ"ה בכתובות ס"ד, א"כ מוכח דאין אשה מזה על שבת. אח"כ מנאחי הקו' בספר איר בא"ח קמ"ג. מהא דש"ע אה"ע סי' קנ"ד, ויש לתרץ דהנה התו' גיטין ד' מ"א: ד"ה לא וכו' כתבו דגבי שפחה כיון דלא מפקדא אפ"י שמו' גס לאחר ששתמחר לא תקיים שבת עכ"ל ולפ"ז שפיר אמר ר"א זיל וכו' דלא נוכל לכוף לבעל לגט אלא דע"י טענה, כיון דחזינא דמבררת דלנורך עצמה מוכרת לכך, מהני טענתה. ואולם י"ל דהא"ר ס"ל דהתו' לא כתבו כן, רק שלא נוכל לכוף את הרב לעביר על מצות עשה דלעולם בהם תעבדו, משא"כ בגירושין [א"ה: אח"כ נדפס ס' בית מאיר על האה"ע ומנאחי שעמוד קאת בדברים האלו].

זאת ועוד אחרת במס' עדיות פ"ד מ"ז המגרש את אשתו ולנה כי נריכה גט שני, והביא התו"ט דברי הרי"מ דא"א עושה בע' ב"ז וכו' כי

הוא נפלא וכו' מה שרצו לתרץ בזה ע"ש. ואמנם י"ל באופן אחר, דהנה
 הפרישה הקשה ומביאו הב"ש באה"ע קמ"ח איך שיך בגט ישן שמא יאמרו
 גיטה קודם לבנה, הא אי נמי בא עליה מ"מ הי' לשה קידושין. ומתרץ
 דלמא תנשא אחייב לאחר בלא גט ע"ש. והנה לפ"ד הרמב"ם ניחא, דוודאי
 היכא דאיכא עדי ייחוד דהן ג"כ עדי ביאה שפיר הוה קידושין, אבל כשלא
 יהי' שם עדים, ע"כ יעשה בעילתו בזנות, והחשש שיאמרו גיטה קודם לבנה
 באופן שלא יהי' עדי ייחוד ונולד בזנות, ואין לפקפק דאי ליכא עדים מי
 מפיק לקלא שלנה עמו, די"ל בנשים וקטנים וכו' או שראו אותם
 בבוקר בקומה.

וגם מן דודי מ"ו הרב הלדיק מו"ב זאב וואלף זלל"ס שהזכרתיו (וגוע
 בלא ז"ק, ואשתו הית' מבית ומשפחת באדט בק' שווערזענן סמוך לפאזען)
 אציע לפניכם פלפול נאה בריש יבמות וכולן וכו' או שנמצאו אילנות צרותיהן
 מותרות. והקשה בתו' ד"ה או דאילנות קידושי טעות וכו' ותימ' דקאמר
 לקמן קטן וקטנה לייח ולא מתיבמין, אמאי תתיבס מנ"כ וכו' ותי' דהי"א
 בקבלה עלי', וע"ז תמה אדדמיו הכל' דהא בדף ס"א מייתי בגמ' ראי' דר"א
 לא ס"ל דר"מי, מהי"א דתני' קטנה מתיבמת ואינה חוללת דברי ר"א,
 וא"כ מי"ל הא דלמא איירי בסתם והוי מקח טעות, ולכך תתיבס
 שפיר מנ"כ.

ואפ"ל דהנה דף י"ג פליגי ר"א ורבא, דר"א מתני' דוקא בלא הכיר
 בה ומשום קדושי טעות, ולרבא מתני' אפי' הכיר בה בלא נאסרה נרתה
 בלא במקום מזה, וכ' הר"ן והרשב"א דלרבא אף בלא הכיר בה לא הוי
 מקח טעות לגמרי, וצריכא גט מדרבנן. והלח"מ כ' בפ"ד מהל' אישות הל'
 י' ד"ה וכן אילנות שנתקדשה וכו' דצריכה גט רק משום מ"ע, ולפ"ז י"ל
 דהתו' אזלי הכא לתרץ אף לשיטת ר' אפי' דס"ל דאיירי בלא הכיר בה,
 אבל לקמן מקשה אליב' דרבא דהלכתא כוותי' ולדידי' לא הוי מקח טעות
 לגמרי. והנה אף די"ל דהמקשה לקמן ס"ל הכי מ"מ נראה מדברי הטור
 וב"י והש"ע דלדעת התו' באילנות אי"ז גט. לכן י"ל דבגמ' מדייק לקמן
 מדתנא ר"א קטנה מתיבמת וא"ה ע"כ איירי אפי' בקבל עלי' דאי בסתמא

מאי קמ"ל דהא מוניכ מותר ליבס ובקו' התוי, וא"ל דהא קמ"ל דא"ל גמי דהא אליבי' דרבא פשיטא להתוס' דא"ל גמי. [א"ה הכה מלאתי שעמד בזה אדמו' הגאון מוהר"ע איגר במשניות שלו שדפסו זה מקרוב — עשרי' שנה אחרי מות דודי מ"ו הדריק הכ"ל — במס' יבמות סי' ז' והביא בל"ע] ואולם י"ל לפמ"ס התו' דהא דגיטין מיירי למוציאה משום ספק אילונית וכיכ הרא"ש דבנמצאה ס' אריכה גמי. א"כ לר"מ י"ל דלמא תמצא ס' אילונית, אטייב דקו' התו' אלטנא דר"מ דנקיט שמא תמצא אילונית ולא נקיט ספקי, ולפ"ז מדייק שפיר מדברי ר"א דל"ס כר"מ דעכ"פ אפי' בסתמא אסור ליבס קטנה שמא תמצא ס"א ויולאו לעז דהוי ס' קדושין. וכמו כן מניני ביבמות פ"י מ"א בהרע"ב ד"ה חוללין מדרבנן ועי' בהגהות רבינו הגאון מוהרע"א סי' פ'.

וגם בשם גיסי ידידי הרב הנגיד הדריק מוה' חיים שטרעליץ זל"ל מכונה היימאן זייל, בעל אחותי המזכרה הדריקת א"ה הענדעל זייל ל"ג. אזכיר בזה דברים אחדים ראויים לאמרה בשמו, ואף שהרבה בחדושי תורה וכתבם בספרי, אבחר רק דברים הפשוטין ביותר. הכה הט"ו בש"ע אי"ח סי' רע"א ט"ק י"ט כ' על מ"ש בפסקי מוהר"א' דיחזור ויקדש שנית על היין וכו' ואטו אם תקע בטעות ברייה בתקיע' מעומד שא"ל לחזור וכו' ותמה מאוד וכו' דמ"ר הביא מתק"ש ששם א"ל ברכה נוספות וכו' משא"כ כאן שיגרוך לברך שנית וכו', והקשה דהא הרא"ש בר"ה סי' י"א מביא שהתקוע שלא לצורך עובר על שבות דרבנן, וכן המברך ברכה שלא לצורך כתבו התו' והרא"ש בר"ה ל"ג. ד"ה הא ר"י דלא הוי אלא דרבנן, א"כ מקולקא בזה תמיהתו על המורי"א, ואולם י"ל דהט"ו סי' תקל"ו ס"ק ב' הביא הך יעשה דמוגל"א ומ"ש הראב"ן ותמה עליו, אבל בכ"ז אין להקשות על המורי"א די"ל דס"ל כן וכ"כ הכ"מ בשם רש"י ע"ש בטי"ז.

כן שמעתי מפיו פי' יקר על דברי מדרש רבה פ' בשלח: כי השבע השביע וכו' הוא נשבע להם והם לו שאין בלבם וכלבם זע"ז, למה, והעליותם א"ע מזה אהבם, אשר אין לו המשך כלל, ותו' ע"פ מ"ש תזיל שבת קב"ב ע"פ ורקב עצמות קנאה, כל מי שיש לו קנאה בלבם עצמותיו מרקיבין, וכל שאין לו קנאה אין עצמותיו מרקיבין, אי"כ כוונת המדרש כיון

שנשבעו שאין להם קנאה זע"ז א"כ אין ענמותי מרקיבין ויקוייס שפיר
והעליתם אי"ע מזה אתכם הרצון שגם עלמות השבעים יהי' קיימין. (ולפמ"ט
ביו"ד סי' שס"ב שנייס שהיו שונאים זל"ז אין לקברם יחד, והוא מוהרי"א
בשם ס' חסידים. א"כ גם בזה דברי המדרש נכונים).

פעם אחת שאלהו תורני אחד להגיד לו פיי הראב"ע בפי' שלח ע"פ
ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושט עניס בו' י"א ויקריבו אותו ליל
ראשון עכ"ל ויען ויאמר לו: כי הנה מינינו בפסח שני שאמר משה
עמדו ואשמעה מה יצוה בו' וכתב רש"י אשרי שזכה שכל זמן שהי' רוצה הי'
מדבר בו' וכן בבנות כלפחד ויקרב משה משפטן בו' וא"כ למה הביחו אותו
במשמרי, כי לא פורש בו', שהוא ענוי הדין והי' לו למשה לזרז ג"כ במלות
ובערת הרע מקרבך, לכך פיי' הראב"ע שהקריבוהו ליל ראשון מיד אחר
שמלאוהו — חזן למחנה — שהי' סמוך למוצאי שבת, ובלילה לא הי' הדבור
מתיחד עם משה כמיש רש"י פ' בא המדש הזה לכם — וכיחד הראבו
והלא לא הי' נדבר עמו השכינה אלא ביום של' ויהי ביום דבר ה' בו' ביום
אותו בו' מן היום אשר צוה בו', וכן פרש"י בפי' בלק שנביאי אוהיע רה"ק
שורה רק בלילה לגנאי ולפ"ז הוצרכו להביאו עד הבוקר במשמרי, וזה כלע"ד
דרך ישר ופלא על המפרשי' שלא פיי' בזה מאומה.

(ב') אדרת אליהו.

אָבִי אֲמַנּוֹ הַכֹּל הִי הַרְבֵּה הַמְאוֹהָג הַמְפּוֹרֶסס הַדְּרִיק מוֹה' אֲלֵי ז'ל
אבד"ק לאנצבורג [הנדעת בשם לאנדסבערג א"ד ווארטבע] וכפי השמועה
נולד בשנת ע"ח בק"ק פאזען, והי' בשנת תע"ז לפ"ק כבן ה' שנים, וביום

חמישי לירח אב הי' הרג רב (רדיפה על היהודים) על עדת ישראל
 בק"ק פאזען כמבואר בקלימה שנתוסד' ע"י הגאון מ' יעקב אבד"ק הכ"ל
 ובקונטרס הבהכ"מ, וברדיפות כאלה (השכיחים אז בעוה"ר) הי' תמיד תקום
 פליטת הנרדפים בבתי הכנסיות הנמנים כמבצרים בתריסין ברזל, וכאשר
 נתחבא הילד הכ"ל תחת הפרוכת, והרשעים הצרים מבחוץ זרקו באבנים
 ובחצים מול התריסין של ברזל הנקגרים בעד החלונות, כפל חתיכות זכוכית
 על ראשו בעצם מוחו, ובע"ה נתרפא מידי, אך עד זקנה ושיבה הי' נראה
 הרושם במוחו, אשר הי' לו למזכרת להודות לה' מסדו.

במספר ההרוגים היתה ג"כ אמו הצדיקה מ' טריינה ז"ע בהדרת
 קודש, ועד היום הזה מזכירים שמה הטוב בתפלת א"מ רחמים בבית
 הכנסת הישנה, וכדומה, בתוך שאר נשמות הקדושי' שמקרו נפשם ביום
 ה' אב הכ"ל.

בהגיע תור בחרותו השיאו אביו הקדוש זל"ל לבתו של הגאון מ' בני הירש
 זלל"ה אבדיק שווערין אשר נתקבל אח"כ לק"ק מעזריטש בפולין גדולי שם
 הבת הכ"ל שהיא אמי זקנתי: הנדיקת מ' מיכלא כ"ע.

ובהנה יש תחת ידי קבור דברי מוסר והנהגות טובות אשר כתב אביו
 הקדיש זלל"ה (אשר מהותו וקורותיו מבוארים להלן אות ג) ונקרא בשם
 סדר היום, וקיים שם בזה"ל: דברים אלה רשמתי בהיותי באכסני' בבית
 אולפנא דמח' ידידי הרב הגדול המה"ג מוה' בני הירש יצ' אבד"ק שווערין
 ונדרשתי לאשר שאל מאתי חתנו בני ידידי התו' מ' אלי' שיי' ובתבתי כד
 הוינא חד כרעיי אארעה וכו' למלאות רצונו הטבור ואי"ה בקרוב עוד ארמיב
 הדבור ויה"ר שפזן ה' צידנו ינליח, הכ"ד אלה הנא על החתום יום שנכפל
 בו טיב, כ"ד טבת תל"ה א"ל לפ"ק נאום הצעיר ארי' ליב בלאאמיו ה"ה מוה' יוסף
 זלל"ה דרשן ודיינא דק"ק פוזנן יע"א, עכ"ל.

אחרי אשר למד איזה שנים בהתמדה, כתב אליו ש"צ אשר למד
 בימי בחרותו בפאזען והיו כשני חברים תלמידי הלמוד, כי הצליח ה' את
 דרכו, כי מספר שנים אשר בא לק' אמסטרדאם ואלמנה עשירה אחת

כשתדבּה בו וכתגדל עד היותו גביר מלויין, ולאשר רזונו לקחת לביתו
 ת"ח מופלג להיותו מחובטו בהמדר"ש ושם הגיד הכותב הי' כשמו הטוב
 מוהי אל"י נאָרדאָן זל"ה בקראו המכתב מחברו הגיד הנדיק, לא אחר
 לעשות רזונו הטוב, אך מקודם נסע לק' פאזען אל אביו הקדוש לקחת
 רשיון ממנו ויברך אותו ויסעדהו במתנת כסף על דרכו ויבקש ממנו
 כי יסע רק דרך היבשה. ויהי' בבואו שמה לאמסטרדם, נתקבל בכבוד
 גדול, ויתמהמה שמה בערך שתי שנים, ויספר כי במשך שנתו שמה בא
 הגאון בעה"מ מ"ס שאגת אר"י זללה"ה לק' אמסטרדם, בהתכרות ושמו
 לא הגיד. והגביר מוהר"א נאָרדען הנ"ל כבדהו להיות מאוכלי שולמנו.
 ויהי בעת המסיבה על השולחן ביום הראשון ויבקש האורח הת"ח מאת
 אל"ז הנ"ל להגיד לו איזה חדושי תורה והתחיל לפלפל עמו, אז הפסיק
 אל"ז הנ"ל מעט ואמר לו: יתן לי מעלתו רשות לעיין בענין הזה, כי
 לא הייתי מוכן לפלפל בזה עם ענק כמוהו הגאון בעה"מ שאגת אר"י,
 ויתפלא הגאון למאור, איך רך וזעיר לימים הרגיש מתוך סגנון הפלפול
 ומדרך למדו, שהוא בעל המחבר הנ"ל ושאל מן בעיניו מאור.

אחרי כן כאשר נודע לו כי קדש אביו הה"ג זללה"ה שם שמים
 (כמבואר להלן ג') נסע לביתו ויספר כי בא לו אביו בחלום הלילה
 והדיע לו ענינו ואת העבר עליו, ויאמר לו: בני אל תזער על ככה,
 כי כל ימי על זה התפללתי לבא למעלה הזאת (כדברי ר' עקיבא ממש).
 גם הזכיר אותו לכל יאמר עוד השם בניקוד צירי כ"א בחטף פתח
 (כי הורגל בהיות באמסטרדם, לאמר אות א' של השם בצירי כמנהג
 ומבטא דשם).

ויהי כנסעו לשוּב לביתו הלבו מטיביו וידידיו עמו ויוליכוהו בכבוד
 אל הקפינה, ויפרדו באהבה ובברכת ידידי. למחרת הבטיעה קס רוח
 סערה ויהמו גלי' היס' מאור, עד לא קס רוח באיש וגם רב המובל אמה
 נושט. ואנשי אמסטרדם ידידיו ואוהביו מציני משפטי סערת היס' כאנחו עליו
 ויתאבלו על ידיס. אבל הוא בלדקתו קס לפשפש במעשיו ומיד כזכר את

אשר הזכירו אביו זלל"ה (שיסע דרך היבשה) ויבך ויתפלל ויעתר לו ה' ויוֹלךְ הרוח את הכפינה בדרך אשר הלכה עד לנמל ומוף א"י, אז שב מהר לבית הגגיד הכל' ובבואו השתוממו וברכו עליו ברכת מתי' המתים, ואח"כ שלחוהו דרך היבשה למדינתו. משם נתקבל לאב"דק וורעטנא יוגליל שהי' שייכי' לשם. אך ע"י עלילות דם שנתעורר פעם כה ופעם כה בימיו, מאס לשבת במדינה כזאת, ונתקבל לאבד"ק לאנצבורג (אשר יאמר היום: לאנדקבערג) בפלך נייאמארק והמדינה (והי' מרבני הארצות, ואזי נכדו דור שלישי לוי, מנאצי את שמו הטבור מזוין תחת ההסכמה מהבד"ג דיריד פפ"ד על ספרי הב"י הכדפסיס ע"י הרב מ' מיכל מ"ס כדיהרנפורט, וחתם א"ע: בשנת תקו"ס, הצעיר אליה משוּזן מונה בק' לאנצבורג יע"א). וישב שם על כסא הכוראה עד היותו יותר מתשעים שנה ולאסף אל עמיו בכבוד גדול.

גם אשתו הרבנית מיכלה היתה משלשלת היוחסין בת הגאון מ' לבי הירש זלל"ה אבד"ק מעזריטש, ועי' בסי' בית מאיר בקופו שמתייחס שם שהי' נכדו של הרב מוהרצ"ה אבדיק מעזריטש הכל' והולך ומונה עד להרב הגאון מ' פייטל אבד"ק וורמייזא (כעת: ווארמס) וק"ק וויען וממשפחת מונק, ומלד אמו זקנתו הצדיקת ממשפחת הארויץ. גם מזכיר שמה כבוד מוה' אהרן משה תאומים ז"ל, והיתה ג"כ ממשפחת הרב מוה' לבי זלל"ה הגאבד"ק בערלין שהי' ג"כ ממשפחת תאומים. וכן ראיתי מרות על חותמו באמת, כי הי' להגאון הכל' חלוק מכתבי' רבים עם אא"ז הרב מלאנדקבערג בעניני טיב גיטין וכדומה. ויש לי עוד תחת ידי מכתב מכבודו ח"ל: ברלין טוב אלול תקנ"ן לפ"ק לעת יפקדו ספרים, וכל היצורים בסקירה נסקריה, אם לחיים ולטובה, בספר יוחק עם לדיקים וישרים, עוד ימוב בשיבה טובה, וה' קרנו ירים — לאהו' ממו' ידי' כבוד המאו"ג הישיש כמוה' אלי' ני' אחדש"ה כמשפט האהבה הגעני אחרותיו הטבורים וכו' — — — וה' ישמחו ביצועתו ויחדש עלינו השנה הזאת הבע"ל למלא מנוח לעבוד עבודתו וללמוד וללמד תורתו לשמה ולחסות בצלו ועבודה לא נעבוד עוד מבלי לוי. כחפץ נאמן בברית אהבתו דורש שלמו ושומר טובתו בק' לבי הירש, עכ"ל.

והנה אנכי זכיתי משולמן הטכורי, מכתב הדור הערוך אלי מידו הקדושה, והעתקתי לי לזכר עולמי. וז"ל: אגב חביבתי עליך, אעשה לך מדור בפני עצמך אחיבני בן בני החביב לי כבני. כתוב לי מאיך הרבני שי' שאתה נוסע על החתונה שלך למז"ט, ויה"ר שזווגך יעלה יפה לאריכת ימים עם ב"ג ויה"ר שהשם יתן לך זרע כשר לעבודת ה' ולתורתו לאריכת ימים ולפרנסה טובה. ועתה שמע בקולי — ר"ד י"א, תמים תהי' עם ה' אלי כל המתמס עם ה' השם מתמס עמו ותלמוד בהתמדה בש"ס ופוסקיי, והעיקר לחזור תמיד על למודך שתתקיים בידך גירסא דינקותא, גם תעתיק מן איך הרבני' העתק שנתתי לו מן ההגות הישרות שבי' לי אלת"ו הקדוש זל"ל בשנת חצ"ה ותזכר לקרותו לפעמים שיבי' שגורים בפיו, לשמור ולעשות, ודרך כלל תהי' זכיר לנהוג עצמך בכל ההגות טובות שאתה רואה באיך שי' ולקיימם ולא תזוז מהם, ותהי' דעתך נוחה לבריות ושלום עם כל אדם, בפרט עם כבוד הרב דקהלתכם שאתה בא שמה, ותהי' דעתך נוחה עמו, וכל שרומ הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.

והשם יגבי' קרנך בכבודי, ומזלך יליץ ויפרח, וחיית כגפן אהרתי, ויערב לך דורן דרשה לשמחת נישואין שאני שולח לך, ויה"ר שתזכה גם אתה עם זוגתך לתן דורן דרשה לשמחת נישואין של בניך ובני בניך, אמין כ"ד אבי זקנך הד"ס ומבקש חסדי ה' על טובתך ועל אריכת ימך לעבודת ה' וליראתו, הצעיר אלי מפוזן חפ"ק לנצבורג יע"א, עכ"ל.

והנה הרבה ספרים חזר הן במילי דשמעתת' והן במילי דאגדתא, ואעתיק נא שני דבריה בגקלים להבין. במוס' זכח' ד' י"ט בתו' ד"ה א"ה מצפרא נמי תימא כיון דהוי במיתה אחי' בקיו מיושב, וכי בס' פנים מאירות לתרן דהא בריש פרקין ילפינן ק"ו מיושב שאוכל ולא ילפינן מה יושב שאינו במיתה אע"כ כיון דבזר נמי אינו במיתה בעבודה שאינה חמה ומחלל לך צריך למילף מיושב שאוכל, ולפי' לא נוכל ללמוד ק"ו מיושב שיבי' נמי מחלל בעבודה מהאי דשלא רחוק ידים ורגלים דחייב מיתה, דהא איכא עבודה שאינה חמה אע"כ מיתה וכדאי' במתני' לקמן ד' קי"ב ע"ב

ומביא רשי' לקמן י"ח- דהוי רק בד' עבודות ע"ש, ואיך כלמוד ק"ו אף בעבודה שא"ח מיתה עכ"ד בחידי דמס' הכ"ל, והנה ל"ל דכונתו דהא בבריית' סתמא קתני עבודתו פסולה איכ אין לחלק. והנה דבריו תמוהים לע"ד דהא ק"ו ר"א על יוה"כ ונ"ש שלא קידוש משלא רחוק, וכו' ביום לא היי עבודה כשרה אלא ככה"ג ושפי' מקשו בתו' דאיכ' למילף מיושב שאינו במיתה, וז"ע.

והנה עפ"מ"ש הכ"מ הל' מעשה יוה"כ ה"א בשם הריטב"א שלא היי העובד בכה"ג ביו"כ רק בעבודת היום משאיכ תמיד ושל שאר קרבנות כשרים אף בכהן הדיוט ולא נאמר כ"ג אלא למצוה, ולפי"ז ניחא דברי הפ"מ. [אמה"ס לפע"ד יש לעי' דהא התו' לא ס"ל כשיטת הריטב"א, עי' דף פ"ה: דזבחים ד"ה משום וכו' שחיטת התמיד ועבודת היום וכו' ולשיטת הריטב"א רק תה"ד לא היי ככה"ג. גם התו"ט הביא דברי הרמ"בן במס' יומא בפ"ב בזה ועי' בס' אף קדשי' שה טעמד בזה ג"כ ובדברי' האלה ולא הזכיר הפמ"א כלל, רק כתב: יש רונים לתרץ וכו' ושיבוש הוא. והנה לענין תה"ד אי שלא רחוק מייב תלי' בפלוגת' רב ולוי במס' יומא כ"ד. דלוי ס' אף בתה"ד זר מייב מיתה כנלע"ד וי"ל דגם אליבד' דלוי אין לתרץ דקאי עבודתו פסולה על תה"ד, ובעבודת היום ירחק ידיו ורגליו אחרי, דזה דוחק לאוקמא הברייתא בכך. גם ק' לפרש לשון עבודתו פסולה בזה האופן, וע"ע יומא ל"ב: תו' ד"ה א"כ הו"ל וכו' אבל תמיד דל"ש לעבודת יוה"כ ל"ק עליי' אהרן וקרה בשחיטה דלא הוי עבודה וכו' משמע ג"כ דלא כשיטת הריטב"א].

גם כתב על מ"ש הט"ז ביו"ד סי' ע"ב ס"ק ט' ד"ה אפי' אין בו ראש והרגליים, בתשו' מוהר"י מינץ מיקל יותר להתיר העוף וכו' וכן דעת בעל הדרישה להקל בזה עכ"פ היבא שיש עוד איזה צד לקולא דהיינו שאנו משערי' ס' בכל החתיכה וכו' והענין קשה להבין דמאי צד קולא אפיא' אבל מלאתי בדרישה שכתב שיש עוד צד לקולא דהיינו שהעוף או האוואז היא נפמלא מבשר או תפוחים כנהוג, אע"פי דק"ל באיסור דבוק בענין ס' בחתיכ' לחוד בלא המילוי (כמבואר באותו ס"ק

יוד) וכמ"ש הרמ"א בס"י ע"ג ס"ז מ"מ כיון דאיסור דבוק היא חומרא
 לשער בו לחוד, ומה שאין אנו מצטרפי' עמו המלוי הוא ג"כ חומרא,
 א"כ כיון דאיכא עוד טעם להחזיר דיש בעוקף אף בלא כנפי' ורגלי' ס' נגד
 לבו לכך יש להחזיר אף בלא כנפים ורגלי' כמ"ש מוה"רי מיכן להחזיר
 עכ"ל הדרישה, והט"ז קצר בהעסקה ולא באר כל צרכו.

[אהמ"ס אח"כ זכינו לס' הפמ"ג הביא ג"כ הדרישה והסיק לבאר
 טענתו שאפי' חסרה הגרגרת דהיינו המפרקת ומיקל יותר
 דאפי' מילוי ל"ד ולא הרגיש בזה מה שקצר הט"ז].

עוד מצאתי פי' הפסוק ושמתם את המנות כי בעצם היום הזה
 הולאתי את צבאותיכם וכו', אשר אין לו המשך, ואפ"ל עפ"מ"ש המשורשי'
 שהי' ממש העת להוציאם ממצרי' קודם הקץ, דל"כ הי' משוקעים
 בטומאתם, לכן לא המתונו עד שיתחמוץ העיסה, וחז"ל דרשו ושמתם
 את המנות שהי' מדברים בבאים לידי חימוץ ונריך לשמרם שלא יחמימו,
 א"כ י"ל דזה יהי' לכס לזכרון עיי' שמו"י א"ך הי' הדבר נחון לשמור גם
 אחכם שלא תבואו לידי חמוץ הטומאה. שהרי בעצם היום הזה הולאתי וכו'
 שלא הי' אפשר להתמהמה עוד. (וכדברי התנא ר"ג מה' זו — על שום
 שלא הספיק בנקס — עד שנגלה וכו'). עוד על מאהו"ל אם פגע בך כו'
 משכחו לבהמ"ד וכו' ומקשים אמאי לא אמרו מיד, יזכיר לו יום כו' ותי'
 עפ"י מ"ש במס' יומא בתשובה מאהבה זדונות נעשו לזכויות, ותשו' מיראה
 נעשו רק כשגגות, לכן נתן ענה ללמוד תורה שהמאור יחזירנו למוטב וישוב
 מאהבה וזדונות נעשו לזכויות, משא"כ בהזכרת מיתה ישוב מיראה. (ובזה מובן ג"כ
 במס' ברכות לעולם ירגיז כו' נאמו מוטב וא"ל יקרא ק"ש כו' עד — יזכיר
 לו וכו', והיא היא).

(ג פני ארי')

אביו הי' הרב הגאון הקדוש הדרשן כבוד מוה' ארי' ליבוש זללה"ה אשר ילדתו אמו הצדיקת כ"ע בהיותה בת חמשים שנה ומוחזקה כזקינה, בק' פאזען, ובהיותו בן י"ג שנה דרש ברבים בבהכ"ל הישנה בק' פאזען וינך הלך וגדול עד אשר נתקבל לאבד"ק פייזער ובק' סאמטור בעודנו בימי חרפו, ואח"כ הניח הרבנות ונתקבל למלאות מקום אביו הצדיק להיות דייןא ודרשן בפונא בימי הגאון מוה' יעקב זללה"ה אבד"ק פאזען.

והנה מדבר העלילה הידועה (בשם עלילת דה, אשר

התעוללו תמיד אנשי דמים ומרמה על צדיקים ותמימים, מאז עד עתה, וברוך המאיר לעולם בכבודו ומזכך לב שרים ומלכים בתבונה וצדק, להשבית צוררים ואויב מתנכל!)

הנני מעתיק בזה מן הספר עמודי עולם אשר נדפס במשך ימי האפילה הנוראה וההרבה האכזרית והרב המחבר הרב הגדול מוה' שמואל אב"ד ור"מ דק"ק שטרים יע"א (נדפס בבערלין שנת תק"א לפ"ק) הי' מיודעו ומכירו הטוב, וז"ל: הנה גלוי יודוע מהעלילת שקר אשר התעוררה בעו"ה בק' פונא*) בער"ה שנת תצ"ו לפ"ק (שהיא למספרס 1736) וגופא דעובדא הכי הוא, שתינוק נכרי נמאז מת כמו חזי פרסה מן העיר, והאליא שם רע בלשון שקר, שאנחנו בני ישראל עשינו זאת (לרצוח התינוק, כמו העלילה בדאמסקוס בשנת ת"ר, בענין Pater Tom) ובאו השוטרים מן

*) In Sept. 1736.

המקום (כך קראו גוף העיר והבירה לעומת מבוי של היהודים הבנוי במזר העיר ושערים נעולות הידועה בשם Ghetto) לרחוב היהודים ביום ההוא, ותפסו את הרב הגדול הדרשן הקדוש והטהור מוה' ארי' לב זל"ללה"ה והשתדלן הגדול הקדוש והטהור מוה' יעקב זצ"ל [והנה הי' דעתה של זוגתו הרבנית כ"ע שימלט על נפשו לק' מעזריטש מקום שבת מחו' על כסא ההוראה הרב הגדול מוה' צבי הירש זלללה"ה, אבל הוא בנדקתו השיב לה, לא ככון לעשות קן לעוזב את עדתי, ואולי יתפסו אחרים רבים וגדולים למען אשובה עי"כ למקומי ואהי' אנכי גרמא במזקין] גם נתפסו שני יחידי סגולה, והיו מיסירים אותם, ועל שהיו מקבלים הכל באהבה, שלחו התליון לבית הסוהר אל הרב הדרשן והשתדלן להקיף פאת ראשם ולהשמית פאת זקנם וכל שערות גופם, באמרם פן ע"י שערות גופם יעשו כשפים שלא ירגישו הענויים הקשים. וארי' שאג ישאג ליתן קולו בבכי, ובקול מר התחנן- אל התליון, לענות אותו בעינויים קשים חזי שעה יותר מוזמן הקצוב מבעל המשפט ולהביט לו הדרת זקנו שלא יהי' כנגד המשחיתים, אבל תפלתם לא עשתה פירות וכי'.

ביום א' למחרתו [כי ביום ו' עש"ק ג' מרחשון באו שנית ותפסו עוד חמשה יחידי סגולה] ברחו כמעט ג' חלקים מבני קהלתנו וגם אנכי ברחתי לארץ מולדתי ק' לאנצבורג, ובהיותי שמה שמעתי מהבשורה הרעה שהיו מענים ומיסרים את הרב הקדוש והשתדלן (בליל ג' בחזי הלילה אחר נסיעתי משם) בענויים קשים ומרים, ובתחלה היו מענים ומיסרים את הרב הדרשן וקודם הענוי בחר לו לעצמו מהשופט חזי שעה להתבודד ולהתודות על עונותיו, כי הי' ירא לנפשו פן תלא נפשו בעת הענוי. והיו כופין את השתדלן בעת הענוי להיות עומד אלנו בנרות קלועים דולקות בידו כדי שיראה מה שיעשו לו אחריו בדינו, ופן מחמת אימת מות יהי' נסוג אחור מן האמת והאמונה. והאר"י נוהס גנוחי גנח ויילולי יליל בקול תרועה ושברים, רק שפתיו נעות בתפלה ובוודוים; ולאחר גמר הענוי הי' שוכב ודומם כאיש נרדם. ואחר זה היו מענים ומיסרים את השתדלן וקולו קול

יעקב ה' נשמע ברחובות ובשווקים [כי ה' מלומד בלשונם] ויאמר יעקב להשופטים בזה"ל: הלא אין בידכם רק להיות שלט ומושל בגופי, אבל נשמתי רוח חיים תלא ותהא נרורה בנרור החייה, ואתם תרדו לבאר שמת בנקמת אל ארץ אפיים. — והגי תרי קדושים קדשו שמו הגדול לעיני כל העמים, ומאסו בגופם ונפשם, וה' לקח נקמתו בהתליון כי בתוך שלושים יום למיתת הצדיקים עמודי העולם, עבר התליון לעיברא דנהרא במקום שהמים הולכים שם לבני אדם עד קרסוליהם, ושם נפל ובאו המים תוך נחיריו וגרונו וימת שם במיתה משונה ומגובה, ואחר זאת הארץ יראה ושקטה וכו', אכן עדיין היו שבעה חסובים נתפסים וכו', ובשנת ח"ק לפ"ק יאל המשפט הקנליר יר"ה לאורה, בסיועת האל הגדול הגבור והנורא, שאכחנו בני ישראל נשתדל להמציא תשעה פריצים [אזילים המכונים: אדעליגע] ומהם יבחרו ג' מהם שיטבעו במעמד ששה פריצים אחרים, שלא ידעו ישראל מזה מאומה, וגם התפוסים הכ"ל יטבעו מעוטפים בטלית וקוטל שבעה חמורה שבאו המקום (אנשי העיר ותושבי) עליהם בעליה שלא כדת. וזוה יאלו התפוסים הכ"ל לחרות בחודש מנחם ביום ג' אחר ט' באב ימי אפילה, וליהודים היתה אורה! אמרתי עתה באתי במגילת ספר כתוב, למען תהי' למשמרת לחרי דורות, וחברתי חבור קטן וקראתי שמו עמודי עולם על שם הרי תרי עמודי עולם הכ"ל. עכ"ל בשמי לשון קצת.

והנה הרב המחבר הפסיק בין הפרקים כי לא הגיד סוף דברי על כן אפשר בזה שיחתי, כפי אשר מקובל מן האב לבן, כלם אהובים וברורים צדיקים וישרים. והוא איך שהצדיקים עמדו בנסיונות אין מספר פעם בקשות ופעם ברכות כי יועזי המשפט הבטיחו אותם באם יודו לאמונתם אזי מיד יאלו לחפשי ברכוש גדול. פעם אחת בשבת לעת מנחה באו אל הרב הדרשן זללה"ה לבית הכלא והתפייסה אנשים מלובשים בגדי ישראל כמו נגידים ולומדי תורה ממדינת ליטא, ואמרו לו בלשון יהודית, שהם קוחרים עובדים ליריד לייפציג ושמענו מן המעשה הנוראה, ע"כ מלאו תחבולה לבוא אליו בחשאי ולתת לו עזה הגונה וטובה כדת מה לעשות, כי לפי דעתם אם רק לפני משפה ולחץ יודה לאמונתם ולבו כל עמו אין בזה כל כך מהחויב לעיין

יהרג ואל יעבור. אבל הרב הדיק. הדרשן מיד בבואם ובטורס יקרבו אליו, שם ידן למו פיו הקדוש ולא השיב מאומה על דבריהם, והניחם לדבר עד אשר נלאו. אח"כ ספר הענין וגלה דעתו שלא רצה להתוכח עמם. יען הרגיש בהם מיד שהמה אפקורסי' ישראל, וכך הי' באמת, כאשר מודע הי' חברת המתחמדים הנודעים בשם יעזראיטען ומשומדים יחדי. וכל כך מענים אותם עד שלא הי' בכחם לעמוד — ואח"כ הי' מנשאים אותם לביתם, והיו מעונים ומיוסרים על מנותיהם איזה שבועות, עד אשר נאספו אל אבותיהם, ונשמת הרב הדרשן זללה"ה עלתה השמימה ח"י בסלו חציו לפיק, ונשמת הרב השתדלן ב"ו מרחשון חצ"ו לפיק. הרב הדרשן אמר כי כאשר הניחו לו כדורי ברזל מלובנים באש תחת זרועותיו ואילני ידיו, מיד הי' מרגיש בעצמו שנתכונה הריאה, ועשו אותו כגברא קטילא. הפו"מ התאמנו להוציא לאור משפטם, ולברר כי אין היהודים משתמשין בדם לפסח מעולם, וכמה נכרים העידו ונשבעו על זה מאחר שהם דרים מספר שנים בין היהודים ויודעים הטיב וכברור גמור, שזה רק עלילות שוא ושקר, אכן לא הי' ביכלתם להוציא העלילה לגמרי, והשתדלו בכל מאדס להביא המשפט לבית הוועד הגדול (טריבונאל) לעיר המלוכה ווארשוי, אבל הכומרים עשו חס בתפלה לכל יתערב מליץ בזה הענין להמליץ טוב במשפט, והי' הפו"מ מוכרמים לשלוח ולבקש מאת הפו"מ דק' וויען, והמה התחכמו לשלוח משם מליץ מפורסם עד לעה"מ, אשר לקח הענין בכל תוקף ועוז בידו, ובעזה"י יצאה הפקודה מאת המלך הישר* — כי נמצא שהעלילה שוא ושקר וכזב. אבל הקדושים הנ"ל כבר עלו בגזוי מרומים, תלכביה. —

בער"ה תל"ו לפיק כאשר הוליכו את הרב הדרשן לבית המשפט, והי' נעקה גדולה ויללה ברמזות, הי' מהפך את פניו נגד היהודים ואמר ברוח נכון: מה תלעקו? הלא היום באשמורת הבוקר (בסליחות, זכור ברית) התפללתם והזכרתם בלב נשבר את הדיקים הקדושים עשרה הרוגי מלכות,

ועתה מתירא אנכי, אולי בעת יציאת נפשי, לא יהיו אללי עשרה אנשים מישראל לקדש שם שמים — ע"כ אעשה זאת לעיני, ואודיע בזה כי הנני מוכן ומזומן לקדש ש"ש, והי' מברך בקול רם הברכה מקדש שמו ברבים. ואמנם כבר הרגישו בזה רבים אשר הי' מוכן לקדש ש"ש, כי כאשר דרש ברבים בפ' בלק בבהכ"מ, ע"פ מי מנה עפר יעקב וכיו, שהכוונה, מי יוכל למנות או מנה כבר הזכות של בני יעקב הסובלין עלבון אויביהם המשפילים אותם עד לעפר הארץ, ומספר רובע ישראל אשר נכלו צרימו להמיתם במיתת רבוע שמותיים ומבקעים אותם לארבעה חלקים — כמו שהי' מיתה ידועה באומות הקדם — והסוף לומר: אף שמות כזה יקר מאוד, בכ"ז הוא בעצמו [בלעם הרשע] אינו מתאזהר למות כמו הקדושים האלה ביסורין, רק חפץ לחיות ולמות בשלום ובמיטור, והוא מות ישרים כמות כל אדם מבלי פגע ויסורין, אך האחרית טוב הצפון להקדושים יחסון לחלק עמהם, וזה שאמר ותי אחריתי (שכר טוב לעוה"ב) כמוהו. וכאשר גמר לבאר הפסוק הכ"ל, נתעלף ונפל על פניו, וכמעט רגע אשר נבהלו השומעים, אכן שב רוחו אליו, והי' מסיים הדרוש לכון (דבר זה שמעתי ג"כ מפי מעלת מחו' הגאון מוה' ישראל משה האב"ד קארליק אבני גיסי הנגיד הרבני מ' נפתלי מאזעס ז"ל בעל אחותי היקרה מיטה נ"ע בעהמ"ח שרית רשמי שאלה*).

והנה הרב הקדוש הכיל חבר הרבה ספרים בהלכות ואגדות ופסקי דינין, רובם נאבדו בין המסיבות המתרגשות, ומעט נשאר עוד ת"ל והנס בכתובים. עד היום מזכירים את הנדיקין' האלה בהזכרת נשמות וביאהל"ט שלהם, זכותה יעמוד לנו ולכל ישראל עד עולם!

והגדה מלאתי בכת"י של אאמ"ז הרב מוה' אלי' אבדקיק לאנדסבערג זצ"לה, רשום בכתב אמת על אגרת וז"ל: אגרת האת כתב יד של אאמ"ז

(* ממנו נובעת שפחת נפתלי מאזעס בפאזען.)

המסיד הקדוש זללה"ה הי"ד, אשר כתבו בער"ה השייך לשנת ח"צ"ץ לפ"ק וקודם שגמרו כתפק בעייה, זכותו יגן עלינו ובעדינו ע"ע אוי"ר! והנני להעתיק אותו בזה:

ב"ה, עתים לטובה עת מכתב פתוחי חותם קודש למד למעלה, גילה אחר גילה לשאת מעלי נהירא וללולה לאהי בני יקירי האלוף התו' המשכיל מוהר"ר אלי' יצו ה' אתו הברכה! י"א ר"ד, הנה מכתבך קבלתי יום וי' העבר ולאשר שכעת אין הזמן מספיק להרחבת דברים כ"א להשיב להפקת רצונך, אודות שהי' פה שטף מימי, עס כי מסתמא כבר מפורסה, מ"מ ראיתי להודיע לך קצתי, שהמים בלו ברחוב בר"מ אב וגברו בכל יום ויום עד יום ה' וכו' והי' המים מקלמים וזונקים לחומת צהכ"צ וכו' וכמה מהעירונים שהבריחו את שלהם חוץ לעיר, וזוגתך תי' שהיא רכת לבב התייבבה ליסע לבית אבי' לק' מעזריטש ונסעה לשלום עס הילד יצו וכו' ומשם מביאים קמה לכאן מפני הדומק הגדול, ונמכר המדה רביעית פה ח' זהובי', ואס כי תוכל להבין עניני, מי"מ הצער היותר גדול הוא בהרגש דומק העניים כו' וההכרח לקצר מזה, עכ"ד. והמכתב הי"ל הי' ברצוני לשלמו לבנו הכ"ל אשר הי' לעת הזאת בקי' אַמסערדאס: הבחונת בד קודשי, אשר הימה מלאה רשומים וכתומים מן הדס היסורין, לקמו להס לזכרון קודש, בנו הגאב"דק לאנדקבערג הרב מוהי אלי' זל"ה מחציתא, ובתו הצדיקת מ' טויבא נ"ע החלק השנית. ואא"ז הרב מוהי אלי' הי"ל הורישה לבנו אאמ"ז הרב מ' יוסף זל"ל בפאזען, ועדן היא מוכמת צרור ומתוס למשמרת אלל בני הבכור הרב מוהי משה ני' בפאזען, ומן החלק השני' לא ידע דברי, כי גם מיי"ח של הצדיקת טויבא הכ"ל, לא נוכל לברר מאומה, כי מפוזרים ומפורדים המה. [ואולי ע"י הפלת החבור הנוכחי בישראל יתברר מה].

בכל ער"ה הי' מקבל על עצמו איזה תוספת חסידות ופרישות והנהגה טובה מן המצות נוסף על מה שקבל בשנה שעברה. גם כתב לבנו הכ"ל קונטרס סדר היום להתנהגות ישרות ואעתיק מהס בזה רק דברים שהיום

לכל נפש שאין בהם חומר כל כך לעשותם, ומי יתן ויכול להחזיק המועט, וז"ל ראשית חכמה יראת ה' לעמוד בבוקר ולעשות תקון מצות, ואם לא יספיק הזמן, עכ"פ לומר איזה קנות והיודי לומר בכוונת הלב ולהתחרט, ואח"כ ללמוד משניות ואף אם רק ב' משנות עם פ"י הרע"ב והתיו"ט וללמוד שיעור פשוט, ואח"כ שיעור בגפ"ת, ותראה להחכים על העניינים ולדקדק בהם ולחזור על הלמוד, כי אין לך אבוד הזמן יותר ממי שאינו מחזיר על למודו, ולכתוב לך חדשי' ופירושי' בסוגיות ונתנו סימן לזה: קנה לך חברה הקולמוס יהי' לך לחבר; על הכל לומר: בלי דרי, ובתענית שצריך עפ"י הדין לקבל עליו צפה מלא, מנהגי לומר עד שאשנה משנה א' ובחרתי לי המשנה דסוף פ"ד דזבחי' המתחלת לשם עשה דברי' הזכח כו', וכן לזהר משבועות וקללות, ותפר כעס מלבך ודברי חכמים בנחת כשמעיס. ותזכור כי האדם נברא לעשות רצון בוראו ית' והשכר ממילא בא כי לא ימנע טוב להולכי בתמים, ובוטח בדי' חסד יסובבנהו.

אות א"ל"ף ר"ת אמת למוד פיך, וזה כלל גדול בד"ת ובר"א ואפי' בדברי' בעלמא, לפחות מודה על האמת ונאמנות במו"מ, שלא להתכבד בקלון חבירו ולהזהר מלהיר ומללנות, ולהזהר בשמירת שבת ולקבל שבת ולכבדה, וכן לקדש עצמו מן הרפורי' רעים עיי' ד"ת, לקבוע שיעור בלמוד גם מקרא כ"ד ספרי' וללמוד ספרי מוסר על נכון, ומרגלא בפומי' בדרוש לומר משל גלות: מקומר שבא בפעם הראשונה על היריד ומבקש מאזובו שיראה לו הדרך הנכון, אנה יקנה שמורה טובה, ואם אין לו פנאי ללכת עמו אזי ימסור לו מראה מקום בע"פ ובכתב להתגרנים הטובים שינך. כן הדבר הזה, באם אין הזמן מספיק להזכיר על הכל, הלא לפחות אזכיר אותך לעיין. בספרי המוסר המוכנים לפיך ושם תמצא די לרוות צמאונך, ותמצא ג"כ מה שהעתיק הקצור של"ה מספר יסוד יוסף שחבר א"א מ"ו ז"ל ל"ה לתיקונים והשמירה מזה, ויהי' חקוק על זכרויך. וראוי להתפלל על השגת תיבת ולגדל צנים לתורה ולעבודה, ולפקוח עין בדברים הנוגעים בממון לחוס על הוצאות שהמה' שלא לצורך, אך להתחזק ח"ע בנתינת המעשר ובנדקות כאשר אמרתי לך, ולכתוב בשמי"ח ענה"ע. כשתלך לסעודת מצוה תהדר

לכלפל בד"ת, וזיותר בשמחת נשואין שצריך להזכר מהרהורים רעים. ורק חזק לחוב את השלוס דרך כלל ושלל לדבר בגנות שום אדם ותתחבר בטובים, וה' הטוב ברחמיו ית' ילליח ענייך בני טוב, אמן!

ואזכיר ג"כ בשם מחוי הגאב"דק מעזריטש בפולין גדול הרב מוה' לבי הירש זל"ל פי' מקרא-קודש: בכל החכמה בכל הכסף ויתרון דעת החכמה תחוי בעליה, עפ"י שדרשו חז"ל כי המחזיק ת"ח שגרו הרבה, ע"פ המקרא שמה זבולון בלאתך ויששכר באוהליך, ח"כ טוב המחזיק ת"ח להלמוד תורה ועץ חיים למחזיקי' בה, אכן לאשר אמרו חז"ל כל ת"ח שאומרי' ד"ת משמו שפתותיו דובבות בקבר הנכ למעלה הזאת לא יגיע רק הלומד ולא המחזיק ת"ח בלרור כספו לזה יאמר: בכל החכמה בכל הכסף הלל שעושה העשיר בכספו שמחזיק ת"ח להגין עליו לעוה"ב, טוב ללל החכמה בעלמו אבל עוד נוספות ויתרון לחכמה שהיא תחוי את בעלי' שאומרים ד"ת בשמו וזכרו לא יסוף. — עכ"ד.

ועתה הנכ מקום אחי בזה להזכיר איזה חדושים בשמו של אחי הקדוש זלל"ה, מעט מהרבה אשר אחי המה בכתובים. הרמב"ם בפ"ו מהל' תפלה כתב כל היטן בבגדי' איני מברך בשמירת ברכת מלביש ערומים, והובא ג"כ בהרא"ש במס' ברכות, ונראה להביא ראוי' דכל שאינו יטן בבגדים מכוונים מקרי ערום. כל שהוא בוש להתהלך בחוץ וצ"ח אנשים ושפור מצי לברך מ"ע באס לובש בגדים אחרים אח"כ וכמו שפ"י ז"ל - כאשר הלך עבדי ישעי' ערום ויחף, ערום בבגדים מטולאים ש"מ כל שאינו לובש בגדי' ראוי' לכבודו ערום מקרי' וכן מ"כ. בשם הגאון חכם לבי ז"ל (אהמ"ם פי' ברי"ק מגילה פ"ד ש"כ על האי דפוחח פורח על שמע ומתרגם, וז"ל פוחח מי שבגדיו קרועים וכו' כאשר הלך עבדי וכו' ומתרגמינין כמה דאזיל פוחח ויחף. עכ"ל וא"כ לפי התרגום אין ראוי', ולפ"י י"ל דהרמב"ם נקט לדעת הרי"ק וע"ש פי' רשי' ובתוי' שם ובהגהות מוהרי"ב, ובהרע"ב פ"ד דמגילה) [ולענ"ד נדקו דברי' הרב הקדוש דעכ"פ לא הי' להרמב"ם לתמוס ולפסוקי' כל היטן בבגדי' דמשמע אף בקרועי'. דהא אף להרי"ק בקרועי' עכ"פ ערום מקרי' ומחויב לברך והכו' ל"ל כל היטן בבגדי' שאינם קרועי' כו' ארי'].

המ"א בהל' ר"ה כ' דלכך אין לומר ז' פעמי' המלך הקדוש דא"ל
השם חנינא, ובאס יטנה, כשיבוא אח"כ לוומר עם השם כראוי שגירא דלישנא
ינקוט או יטעה עכ"ל. וליכ טעם אחר דבאס ירגיל א"ע לומר ז"פ יהי'
מורגל אח"כ ויאמר אחר עשי"ת ג"כ המלך, ויהי' מוכרח אח"כ לחזור ולומר
ז"פ האל הקדוש עם השם הכנוי, או אולי ישכח לומר אח"כ ז"פ. דבשלמא
במש"ב הרוח ועו"מ ממילא מורגל אחר איזה שבועות בכך ונריך לחזור ולהרגיל
כבראשונה, משא"כ בעשי"ת שיוכל לבוא לתקלה אח"כ. (אהמ"ס שאלתי מן ת"ח
א' מדוע בחר לו הרב דרך אחר דלא כמ"א, והשבתי אולי כוונתו דהמ"א
המציא טעם בזה ולא נמצא לו הוכחה כ"א מהא דכי הב"י בשם הרד"א
עכ"ל, ור"ל כמ"ס המחז"י השקל דס"ל דלא מהני ז' פעמי' כיון שאינו מתחיל
מתחילת הברכה וכו' ואף דאין ל"פ כוונתו מ"מ בכה"ג כ"ע מודים עכ"ל
משא"כ לסברתו דלמא משתלי הלא נמצא פעמי' אין מספר בש"ס ופוסקי'
להלכה, עוד איכא כ"מ לדעת המ"א לא מהני אבל איסורי' לא עבדי, אבל
לדבריו הקדושי' הוה איסורי' משום ברכה לבטלה ושינוי מטבע בברכות. עוד
כ"מ להמ"א רשאי לעשות ג"כ בזכרנו ומי"כ וכדומה, משא"כ אי ניוזת לתקלה
גם באלה לא יעשה כזאת דהוה הפסק באמצע הברכה לאח"כ. ואולם י"ל
אולי גם להמ"א איסור לומר ז' פעמי' המלך הקדוש דאף דאמרינן דלא
מהני מ"מ מידי ספיקא לא ילאנו, וא"כ אם נזכר באמצע הש"ע שהוא מסופק
אם אחר אין יכול לחזור דלמא מהני והוה כלאחר ל"מ ד יוס, ואולי לא
מהני ומחויב לחזור, ודי"ל].

גם אחר למכהג ככון למשמע בתפילין כשאומרי' בקדושת ובא לציון :
לשמור חוקיך כו', וסמך לזה מלא מהא דאי' בירושלמי לברך כשמסירין
התפילין בא"י לשמור חוקיו, ואף דלא נהיגין כן, מ"מ זכר לדבר הוא עכ"ל.
[וכשהי' החבור הזה תח"י אדמ"ו ומחו' הגאון רבינו עקיבא איגר זלל"ה
השתעשע בו מאוד, הגיה' במקום הזה במקום הירושלמי וז"ל ברכות מ"ד
ע"ב דבני-מערב' בתר דמסקלי תפילין מברכי' לשמור חוקיו עכ"ד הקדוש].
אהמ"ס, מהגהת רבינו נראה שבתפלא מדוע לא הביא הרב הקדוש בפשיטות
ראי' מבבלי, ולפע"ד י"ל דמבבלי ברכות אין כ"כ ראי' דמברכי' מחמי

החיוב ואולי רק ממנהגא בעלמא, ועי' מגילה פ"ג י"א מקום שכ"ג,
 לברך יברך וכתב הרע"ב ר"ל לאחריו — הרי דמגילה והלל רק מנהגא לברך
 לאחריו — והא דלא מתרצו בגמ' (בברכות ובגדה י"א) על קו' לאפוקי מה
 לאפוקי ממות, דאין חיוב רק מנהגא, די"ל דעדיפא להו לתרוצי לאפוקי ריחני
 (דאפי' מנהג' ליכא) משא"כ בתלמוד ירושלמי משמע שהוא חיובה כמו ברכה
 לפניי. עוד י"ל דמבבלי אפ"ל דגם בשאר מלות כמו בטלית וכו' מברכין,
 ישא"כ בירושלמי מפורש. אחי' כו"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר וכן איתא
 ברשב"א חידו' ברכות דף י"ד, ובסד"ה מ"כ המדקדקי' מסירי' הראועה מעל
 היד כשמגיעי' אלל ששמור חוקי, ובפמי"ג א"ה סי' כ"ט כ' שיש לחלוק בר"ח
 כאן התפילין, ובב"י ריש הל' תפילין כ' דאין להסירם ע"ש. [עיי"ל דבבלי
 אין מפורש שהי' מברכי' בשם ומלכו' דלא כזכר בכ"מ רק אקב"ו לימי, והא
 דלא מתרצו בגמ' בברכות מ"ד ובגדה י"א לאפוקי שם ומלכות י"ל כתי' התו'
 נדה דריחני פסיקא לי' אבל בירושלמי מפיק לי' וקרא, ובאמת אין מקום
 להקשות דהא לקושטא מקור הדין הוא בירושלמי וגם הבבלי מוקשה
 ממערבא. ארי'].

עובדא אחי' לידי בצכור שנולד אחר פעירת אביו ואמרתי לפסוק
 באותן הפוסקי' שהבי"ד יפדו את הצכור וכן הסכים מ"ו הגאון אבי"ד י"מ יעקב
 ינ"ו, ונסתפקנו בענין ברכת שהחיינו והדעת נוטה שלא לאומר' [מהא דאיתא
 ברמי"א א"ח ס"י רכ"ג דאין לומר תזלה ותחדש על בגדי' הנעשים מעורות
 של בהמה משום שבא ע"י מיתת ברי' ע"ש (ואף שמשם נראה ההיפוך דהא
 בסעי' א' הביא הרמי"א לפסק הלכ' שבמתה אשתו היוולדת זכר יברך האיש
 שהחיינו ועי"כ ריכוי' אנו לחלק בין ברכת שהחיינו על הטובה שאינה שייכי'
 למיתה כלל, לברכת תחדש לעתיד שאינה בלא רק ע"י מיתת בע"ח) ועיי'
 בסו' כי"ח ביו"ד ובש"ך לענין שהחיינו בשמיטה ויו"ד סי' רס"ג הל' מילכה לענין
 שהחיינו ובתשו' הרשב"א] ואמרה הברכה בלא שם ומלכות [לא נתבאר מי
 אמר אי הב"ד העומדי' במקום האב או הכהן דמעי' הנאה לידי, ולדעתי
 הגמוכה מסתבר דבמאורע כזה הכהן יברך ועי' סוף פסמי', והנה במה
 שנתחבטו הפוסקי' אי מברכי' שהחיינו גבי תפילין עי' אי"ח כ"ב, יש לעורר

ג"כ דתפילין הקלף והרכושות מצע"ח וכן מזוזה, אך זה אינו ממה שכבר חלקתי לעיל בין שהחיינו לאמיר' תחדש, וגם לחלק בין ענין מזה שנלכטונו לכתוב על קלף, גם מצינו בש"ס שהיא כעין זכות שזכו שנלקח עורות' למזוזה, ופשוט] [אמ"ה"ס: עי' שו"ת בגדי כהונה סי' י"א ציויד שהסכים שהבי"ד יפדוהו, ובשו"ת חידות שלמה יו"ד סי' ל"א ספק לפדות על תנאי שבאס יפדה א"ע לכשיגדל הוה המעות מתנה לכפן ע"ש ולזה הסכים החו"ת דעת בתשובתו] [כת"י אר"י ל"ב, בן המחבר, בהיותי ק"ק ז'לץ הי' לי ספק בכתובה שנתעבר' ומשטנו שמנכרי, או מכפן ולוי, וזהו אף לדעת הט"ז הוה חוב גמור נקטן ואין הב"ד יכולין לפדותו, דיכול לומר המוציא מחברו עליו הראי' ואף שהי' הרוב נוטה לומר שמישראל, ולא מכפן או לוי (ולא הי' חשש נכרי) מ"מ יכול לומר אין הולכי' בממון אחר הרוב, והארכתי בזה לחזק סברת גדולי האחרוני' כיון שכבר גמרנו לדוני בעינינו אחרים לישראל גמור הולכי' גם בממון השי"ך לנדון הבי"ל אחר הרוב, וז"ע].

גם במזוזה נמצא בשמות שנוהגי' לכתוב ומחוק, כמבואר בסי' רפ"ח בטור וש"ע, שמות במוכסי' וכו', והי' כתוב הזי"ן קודם הסמך, והנה מבואר דזה השם הוא אותיות שניות של אלדיכ"י, וכשתפקתי אם להתיר למחוק שני אותיות אלו ולכתבם כסדר, דהרי אם נאמר דכל וי"ו אותיות הם קודש, כיון דלא נכתב כראוי לא נתקדש, ואי נימא דב' אותיות אלו אינם מוגף השם אלא מן הנטפלים כמו נו מן אלדייכו, וא"כ קיל טפי [אמהיים"ר"ל דלא הוה איסור ומיקבא אלא מדרבנן, וכן הסכים לזה הנו"ב סי' ע"ו] ורשאים למחקם לצורך ולא לגנוז המזוזה לחינם, ואולם י"ל כיון שהפרשיות של המזוזה ענינה ל"ל כל התיבות והאותיות בסדרן יש לחוש ולומר דגם השמות האלה ל"ל בסדרן, וא"כ לא מהני המחוק, והגאבד"ק מ"ו מ' יעקב יצ"ו וחד מנב"י אמרו שיותר מתעבר לגזוזה.

עובדא אחי לידן בגט מומר שהי' שם אביו האשה ליב ולא מודע אם שמו בלה"ק יהודא או ארי' ואמר הגאון מ' יעקב יצ"ו שבא מעשה כזה לפני אביו הגאון מ' יצחק ז"ל במגרש שהי' שמו פעקא ולא מודע שמו בלה"ק והסכים לכתוב "וכל שום ויחייבא דאית לי' אמכא יש

לחלק דבמגרש עלמי דיש קפידא נשא"כ באבי המגרש דבדיעבד אפי' לא נכתב כלל כשרי וכן הסכים עימנו מ"ו הגאון הכ"ל [אהמ"ס מלאחי בגליון ש"ע אה"ע בכת"י אל"ז הג' הדרשן מוה' יוסף זל"ל אביו של הרב הקדוש הכ"ל, בסי' קכ"ט וז"ל: פעקי קורין אותו לתורה "אורי" כן שמעתי עכ"ל (וגראין הדברי' שבלשונות ידועות התנועה "פעמי" רומזות על אש (Feuer) ואין חילוק בין הברה לבסוף אש באות א' או י'].

בכ"ש אה"ע סי' קי"ב כ' דהיכא דהאשה נו"כ בתוך הבית חייבת מדין ערב, ע"ש, וישמע דבאש היא חנונית שעסקה בסחורה ומת בעלה יגבו הכ"מ תחילה, אמנם נראה דאין המנהג כן, גם ע"ש במהרי"ו סי' ל' טעמא אחרינא איכא באותו נדון. [ראה מלאחי שאחריו קס הבית מאיר, וכי שם על הבי"ש שיש לתמוה, וכי בשביל שמסר לה מעותיו תהי' ערב עבורו וגם עמד על דברי מהרי"ו הכ"ל, ע"ש. כתיי בן המחבר אלו' ל"ב].

הנה נסתפקתי כשהעד מסייע להתובע והנתבע חייב שבועה אש התובע חייב לקבל במרס קודם שיטבע הנתבע, ומסתומת לשון הש"ע סי' פ"ז סעי' כ"ב נראה שאין חילוקי אף שהסברא נותנת כיון שהעד מסייע זלו, בוודאי אין תובעו בחינה, וכן הסכימו עמי הבד"ץ י"ו, אכן באש כבר קבל עליו המשביע במרס פסקנו שאין יכול להפוך עליו [אהמ"ס, עי' בסמ"ע שם, ובתי"ז כ' דנגשבע ונוטל וכן בהיפך שבועה א"ל לקב"ח, ובאל"ת שם כ' דהקב"ח הוא, רק שמה א"י בבירור שהאמת אהו ואעפ"כ משביעו ולפ"ז כל היכא דהוא מסופק לריך קב"ח וכן הוא בשבועות שותפים וסיים, ומנהגן ש"י תורה, אבל מ"כ לבעל נתיבות המשפט דבהיפוך שבועה אי"ל לקב"ח, ע"כ, והנה בנידון עד המסייע יש לדון דאש עד אי פוטרו מן השבועה ווכ"ש שפוטרו מקב"ח ולא הוה כאלו עד א' עושה ב' פעולות לפי שאין מיליא ממון בזה, ואולם י"ל דמה שע"א פוטרו מן השבועה היינו משום דחזקת ממון ג"כ מסייע להנתבע, אכן זה נסתר מהך דסי' פ"ז ס"ו בהגה' ו"א דהיה בנשבע ונוטל ויש לו עד המסייע נוטל בלא שבועה הרי דעד אי אפי' בלא חזקת ממון פוטרו, אך לפמ"ש הש"ך שם, דעכ"פ יכול להחריס סתם

עליו, מזה נראה דאף דעד המסייע פוטר משבועה מיינו קב"ח הקל וכוונתו תקון לזרר האמת ולהפיץ דעת כדי להרויח שבועת חינוך, אפשר שאין לפוטרו ממנו].

אחר שלח את חבירו לעיר אחרת שיחליף לו שם מטבעות הגרסים על פרוטות ושיביאם מיד כשישוב וידע שלא יעכב שמה, והשליח טען שאבד המטעות בדרך. ומתחילה רייתי לומר דהוב כמו מטעות מותרות דהוי עליהם כש"ט כדאי' סי' רצ"ב וכמ"ש הקמ"ע שם בשם המרדכי דבזמננו שרוב עסקי' שלנו במו"מ והלוואות גם בעה"ב דינו כחנווני. ואולם כסתפקתי דאפ"ל דוקא בנפקד דיוכל לקנות סחורה ולהשתמש בהן (כמואר במשנה) ובודאי דעת המפקיד שיעכב המטעות אללו זמן מה (כדרך פקדון אשר הפקד עמו) לכך נקרא ש"ט, משא"כ בכ"ד שהי' מפרש לו מה שיעשה עבורו במטעות ושלא יעכבם בידו כלל, ואף דיוכל להנות מהן אפשר דעי"כ לא מקרי ש"ט (ואין לדמות לשומר אבידה אין כאן מזהב). ועוד דהכא אין להוכיח ממה שלא נררן שהרשה לו להשתמש, דהא מוכרח לתת לו מותרין כדי שיחליפם לו. וגם יש אומדנא להיפך שלא רצה שיוציאם לזרבו פן יתעכב והזכיר אותו לבל יתעכב. אח"כ מצאתי בכ"י של יחיו' הרב מ' מאיר דייך ז"ל חתן מוה' יעקב רופא ז"ל שכ' דמהרא"ש מוכח אפי' אם נמסר לו המטעות להוליך למוקדם אחר ולמסרו שם מיד לאיש אחר או שנמסר לו לעשות בהם דבר מיוחד, אפ"ה יש לו דין ש"ט, וכ"מ בב"י ס' ס"ז בשם הרשב"ץ ע"כ (אהמ"ס לע"ד יש להביא רא' מהא דכי' הקמ"ע שם בשם מוהרי"ק דאין חילוק ואפי' במקום דאין תגרים מצויין וגם בעשיר שא"צ למעות, ומ"ש דמהרא"ש מוכח כו' ילד"ד דאף דכי' שם שאינו בטוח, היינו כדי לחלק מהא דאבידה, אבל על זמן מועט וודאי בטוח הוא שלא יתבענו, וז"ע].

מפי אהמ"ו שמעתי משמו פי' מדרש תמוה: למכה מנרים בבכוריהם בכוריהם ל"י אלא בבכוריהם, יוכאן שבאו הבכורי' והכו לאביהם ואמרו הניחו לישראל ללאתי, וכן הי' ר"י מותן בהן סמיכה דל"ד עדי"ש וכו'. ואין לזה התקשרות, ופי' הוא ז"ל שקשה לכאור' על דברי ר"י

שכולם הזכיר שם המכה כמו דס לפרדע וכו', ובסי' האחרון הזכיר
 במכה האחרונ' המוכים שהרי הבכורי' היו המוכים, והוליל באמ"ב
 כמו שהזכיר התיק, אך לדברי המדרש ניחא שהביא שהבכורי' בעלמס
 הכו לאביהם ושפיר מקיים בכורות בסו' באמ"ב. [וכ"מ בס' עדות
 ביהוסף שהביא הפי' הזה בשמו הקדוש והטהור תנצב"ה חייע!] —

והנה הרבה מצורים כתב והשאיר בכת"י, בלשון לא ובכתב מסודרי,
 הן בפלפולי דאורי"י והן במידושי דיטיס, [ויש תמי"ס' מג"א
 מלא על כל גדותיו במידושי, וכן על הע"ז] וגם על דרושים בנגלה
 ובנסתר ועל ס' זוה"ק, אבל בעו"ה רובם ככולם עלו בלבת אש בשריפה
 האחרונה בק"ק פאזען, ולא נשאר מהם רק מעט מזעיר, וס' מגייל
 אשר הי' שוליים אצל ת"ח. עוד נשאר לזכרון ממנו טפ כסף אשר נתן במתנה
 לבהכ"ג הישנה לסיתי, ושם רשום שנתנו עבור בנו לבי שי' בשנת תפ"ה
 לפ"ק. ודעו! כי את אשר רשמתי פה הינה רק דברים קלים להבין, והפלפולים
 הארוכים והעמוקים הנחתי למשמרת עד עולם, בעה"י.

(ראש יוסף).

אבי הרב הקדוש הגיל הי' הרב המאה"ג הצדיק מוה' יוסף
 זלללה"ה דרשן ודיינא רבה דק' פאזען, כאשר קבלתי מפי אאמ"ו שקבל
 מאבותיו הי' בימי במרותו נודד למקום תורה עד ק"ק שדה לבן שהי'

שם ישיבה גדולה — והיא נזכרת בתוך הק"ק שמקוץ עליהם הרב הש"ך
 בקליות שיסד לתענית כ' סיון — ויהי בשנת ת"ח ה'ידועה לעת צרה,
 כבוא המון הרשעים להעיר להרוג ולאבד, ויברח הוא עם חברו וייעדו
 יחדיו לטוס אל בית הקברות דשם, ובאם ייהרגו על קדוש השם לפמות
 יהיו מונחיס במקום קברות ישראל ומקום קדוש. והיו עמונים שם בקברות
 הצדיקים שני ימים ומחיתם היו רק עשני השדה הגדלים שמה. ויהי
 ביום השלישי ויתיצבו עלמם על אבני המלכות להסקיף ולראות מה יעשה
 בעיר, ויראו כי הזדים הארורים מכיס את רבם הגאון הצדיק שהי,
 ג"כ רבו מונבק של ה"ג הש"ך במקלות. ויאמרו איש אל אחיו אף כי
 בסכנה אנחנו שיראה אותנו ממרחק, לא נוכל לרדת ומקום מצבינו.
 ויעמדו הסבן להתפלל, וראו כי גם הצדיק מתכונן עמהם בודדים
 וקבלת עול מ"ש למען תלא נשמתו הטעורה בקדושה, לכן לא זזו משם
 בתפלה, עד אשר ראו עיניהם, כי לא נשאר עוד רוח חיים בו ונשמתו
 עלתה גזוי מרומים, ז"ע. אחרי כן התחבאו ובמסתרים בכו במרה,
 עד אשר הרגישו כי השוללים והפוזזים נסעו, והקול נשמע שכבר עזבו
 העיר, ואז מהרו ללאת ממחבואתם וישבו העירה וימצאו שם כל הצדיקים
 התמימים שנהרגו על קדושת השם והתעסקו בקבורתם, תנכ"ה. גם
 מלאתי בכת"י עינים שונים מן הגאון בעל תיו"ט ז"ל וכתבם בשם
 אדמו"ר, מזה נראה שהי' ג"כ תלמידו וכפי הנשמע למד אללו בק'
 קראקוי, שמלאתי ג"כ כתוב בכת"י וז"ל, קבלתי מן ש"ב האלוף התו'
 המקובל אלקי' האי תנא ירושלמי הוא ה"ה כמו"ה מייאראל פאפרש ז"ל
 כשלמדתי אללו בקראקוי והעתקתי ממו הגהות על הזוהר וכו', ואולי למד
 אח"ז אלל התיו"ט שהי' ג"כ אבד"ק קראקוי. אל"ז הרב הג' מו"ב יוסף הכ"ל
 נתקבל להיות דיינא ודרשן בק' פוזנא (פאזען) בימי ה"ה הגאון מ' יצחק
 זלל"ה שמיצאו המג"א, והאריך ימים יותר מן ז"ה שנים, ולעת שיבתו
 התבודד ופרש עלמו מן עיני עולם, והי' ישיבתו יומם וליילה בבב"י הישנה
 ובבמ"ד הסמוך לה, והוא חבר ס' יסוד יוסף, אשר ילא לאור בדפוס,
 וכן ס' שדה בוכים. והשאיר אחריו ברכה בכת"י ספרים יקרים כמו ס'

ויכלכל יוסף חידושי דינין שלו וס' וילקא יוסף שקבן מן גדולי הראשונים
וספרי המדרשים ומקובלים, מלבד שאר חבורים נפרדים.

בשפרו שרה בוכים שנדפס ע"י אחיו הרב מ' יצחק ז"ל בשנת
הל"ט מזכיר שנתקבל לדרשן בשנת תי"ט ואמר בתוכחת מוסר פי' על
הפסוק ביעשי מי האיש כי אשר הלך חשכים ואין נוגה לו כי עפ"י מ"ש
חז"ל בברכות לרמוז על מי שמתרשל לילך לבהכ"מ, ובמס' שבת אי' האי מאן
דטולד במזל נוגה יהי' גבר עתיר וכל אשר יעשה יצליח וע"ז ספיר בא
הרמז מי שהולך חשכים בהיותו אץ להעשיר ומתרשל עי"כ לילך לבהכ"מ אזי
"ואין נוגה לוי' יהי' עשנו שלילת התועלת בסגולת נוגה שנולד במזלו להללית
אותו, אכן יבטח בד' וכו' כי בשבן מדרכיו יהי' לבו בטוח בה' כי יצליח
אותו בכל מעשיו. גם בספרו יסוד יוסף שנדפס בשנת תל"ע ע"י בן גיסו
מוה' יוסף בהרב המופלא מוה' חיים קדיש זל"ה מזכיר עוד ספריו בכת"י
ס' יד יוסף וס' יוסף מוקיר שבתא ושמו מוכיח שבו דרושים על קדושת
ומעלת השבת, וגם מזכיר כמה פעמים את הרב מוה' יצחק הגאב"ד דקהלתו
זלנ"ה. בשו"ת אבן השוהם שאלה ת' הביא תשובה מאת אל"ז הרב
הכ"ל וז"ל גדולה תשוב' שיגיעת עד כסא כבוד מר מחו' הדיין המזיין וכו'
הרב הגדול כ' מוה' אליקום גען נ"י (הרב הזה הוציא לאור את תשו' פ"י
ומג"ש שהי' נכדו של רש"י זלנ"ה) עתה באתי ואין עתה אלא תשובה שלימה על
שאלת דמר ודברתי עם אלופים חכמי בני ישיבה יצ"ו ועלה במוקדם שיפה
דן ויפה זיכה וכו' יעו"ש. וחתם דבריו: דברי אוהבו מחו' ד"ש לטוב כל
הימים בביתו נאמן וקיים במאמרו יוסף בהרב מוה"ר-ש. והנה מ"ש
לו "מחו' כראה שהי' ע"י הרב החכם השלם כמוה' זאב וואלף הרופא
המומח' לרבים בן המנוח המסיד המפורסם הרופא המזיין מוה"ר יעקב זל"ל
חתנו של הרב בעה"מ שו"ת הכ"ל כמבואר שם בהקדמה שכ' בנו הגאון
מוה' מאיר אבדיק לאסק זל"ל איך שהי' מוה"ר"ו גיסו ושמעתי כי מוה"ר
רופא הי' ש"ב של אחי"ו הרב מוה' יוסף זל"ל הכ"ל. בשם אביו מביא מה ששמע
מאביו הרב מוה' שמואל זל"ל (ועי' להלן) למה בתלמוד ירושלמי כתב תא
תזי ובתלמוד תא שמע, רמז נאה עפ"י מ"ש נבוגי דעת כי מעלת ישראל

בשעת מתן תורה מפורש הטיב בקרא במלינת: וכל העם רואים את הקולות וכו' ופרשו חז"ל רואים את הנשמע (ר"ל שהשיגו עיניים עמוקים באר הטיב כדבר הנראה לעין בלתי שום ספק) — וכמלינת חז"ל על זה אני שכל א' הראה באזבעו וכן אמרו ז"ל לעתיד כל אי מראה באזבעו הנה אלקיטו זה וכו' — יכן הי' לישראל בזמן המקדש ולא אח"כ בבבלי לכך יאמר הבבלי רק תא שמעי עכ"ל, וזוה פי' הוא בפ' נחמו וכו' ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר ימדיו כי פי ה' דברי לעתיד יזכו שנית למעלה כזאת לראות באספקלרי' המאירה את הנשמע מפי ה' — ואולי כתבין הפייטן במוסף פ' החודש באמרו בסוף כל סדר: כאשר שמענו כן עוד נחזה. — גם מ"כ שחבר ס' מצמיח ישועה על תקות הגאולה וישועה שלימה בב"א. על הגליון ס' תהלים שלו מייכ בסו' ק"ה פתח אור ויזובו מים וכו' כי זכר דבר קדשו את אברהם עבדו וז"ל: שמעתי מפי מיז הרב הגדול מוה' חיים כיז ז"ל שפי' ההמשך כך, פתח אור ע"י משה שליחו ומדוע לא עשה הש"ת בעלמו כמו לחם מן השמים, ע"ז מבאר: כי זכר דבר קדשו את אברהם עבדו כמו שאמרו חז"ל לפי שאמר יוקח נא מעט מים ע"י שליח נעשה כס הסלע ג"כ ע"י שליח. עכ"ל. ובשמו של אה"ז הכ"ל נאמר פי' נחמד על הכתוב בתוכחה: תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב כו', עפ"י דברי הבליע פי' הפסוק הי' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, אה האדם חוטא מפאת התאוה והרפיון, אז בעבור תוקף היצר וסרה עקת התאוה אז ינער מעפר הרפיון יבוש ויכלס ויזר לו מאוד על רפיונו כמו שז"ל ויהי אחרי כן ויך לב דוד אותי הסכלתי עשות וכו', אכן החוטא מפאת המרידה ואפקורסתו הוא שם ומתפאר בפשעיו ומזכירם לשבח ולתהלה כמו שז"ל השומחים על רעה יגילו בתהפוכות רע כו' כי הלל רשע על כו' ובוטע ברך וכו'. לזה אמר כי העונשים יבואו מפני שהי' בשמחה ובטוב לבב בעת שלא עבדו את ה' מזה נראה שמרדו להכעיס ואין כפרה כ"א בתשובה עזומה.

גם שמעתי אומרים מפיו שבעת אסיפת הארצות — שהי' אז בירידים הגדולי' בערים הגדולות אסיפת שרנסי המדינה ורבני גאוני הדור

ועיי' בספרי הפסקי' מתקנות הארנות ובתי הועד, ואתפלא למאוד כי לא
 בא עוד בספרי הקורות דברי' ברורי' ומקושרי' מזה הענין הגדול בישראל —
 והי' מגליל פאזען הרב הגאבד"ק פאזען הכביר להיות משולח, ופעם א'
 אירע שהגאון הכ"ל לא יכול לנסוע והי' אל"ז הכ"ל ממלא מקום כבודי
 ולהיותו הזקן שבחבורה הקדושה כבדו אותו בני הועד לפתוח בד"ת ולעורר את
 לבבם לתכלית הנרצה, ואמר בתוך הדרוש פי' הפסק: בימים ההם אין
 מלך בישראל איש כל הישר בעיניו יעשה, מקשר בזה בעובתם של ישראל
 שאעפ"י שלא הי' להם שוטר ומושל אשר לפי הטבע מלב כזה יגרום שיהי
 העם פרוע יען אין להם מנהיג שדבריו נשמעים לטובת הכלל כלוי' בכ"ז לא
 הי' מהרסים ומבלבלים הסדרים עיי' תחבולות וערמימיות רק כוננת כל א'
 הי' לטוב והישר המאומת אללו, וזהו פי' איש כל הישר בעיניו יעשה, שעשה
 לכה"פ מה שנראה בעיניו לטוב וישר, אף שלא שמע לדעת הגדולי' ממנו
 בחכמה. וכן הי' ג"כ מבקש מאת הועד הקדוש, הנה כעת גם אללינו
 אין מלך בישראל ר"ל הגאבד"ד דהגליל לא יכול לבוא בעדתכם הקדושה, לכן
 אחלה נא פני קדושתכם שתעשו גם אתם לכה"פ איש כל הישר בעיניו —
 נא אל תעשו לכם חגודות שלא לש"ש ולעשות רק מה שאמרים מפתים
 אתכם, ואז נקוה כי ה' נכב בעדת עמו ויבוא גם מזה התועלת הרם והנשא
 לתכלית כל בית ישראל.

כז"י כתביו חזיתי שהי' מנהגו לקום כחצות הלילה ולטבול א"ע וללמוד ס'
 זזה"ק בישיבה על הקרקע בהכנעה גמורה, והי' לו כתוב' תפלה שלא
 יכָּסֵל בלמודו בסודות התורה, ואח"כ למד בגמ' ופוסקי', וראיתי ש"ע אבן
 העזר שלו מלא על כל גדותיו וגליונותיו חידושי דינים שאין וחקר ותקן
 לו בכת"י.

(רבי שלמה)

אביו הי' הרב המאשיג הלדיק מוה' שלמה אבדיק לונטשיץ, ובי' ג"כ פייטן גדול. שכן נדפס ממנו באמסטרדם, מספד מר וקלימה על הקדושים מקי"ק לונטשיץ ושם כתוב וז"ל חברתי בשנת שפ"ד בהיותי נודד ללחם לחמו של תורה ועבודה בבית מקדשו ומדרשו של אדוני אבי מורי יצ"ו האלוף הוותיק מוה"ר שמואל עמו מקור חיים וכו' בקום עלינו אדום בעלילות רשע וכו' ובאו במאסר השלמים וסיקריס וכו' ברוב עונותינו כהרגו ונשרפו על קדושת שמי הגדולי, ונפלו הגבורים בירח אדר זי"ן בו וכו' הקטן שלמה בלאחמ"י מוה' שמואל קליפארו חתן האלוף מוה' יודא רופא יצ"ו דק"ק פונקא.

והנה הסליחה היא מיוסדת ע"פ א"ב ואח"כ שם המחבר, שלמה הקטן חזק ואמץ סלה ועד נלח אמן ואמני, חתן המלך מוה' יהודא רופא, ובתוך המרוצים, אני שלמה בן מוה' שמואל שלי"ט ומזה מוכח שהי' אביו אבד"ק לונטשיץ לעת הזאת, ואח"כ הי' הוא תמלא מקומו, וכן מ"כ בכת"י אא"ז הרב מוה' אלי' זללה"יה מכנה אותו בשם אבד"ק הק"ל.

(קרן שמואל)

אביו ה' הרב הגאון הגדול נ"י פ"ה רבן של ח"י מוה"י ישראל שמואל ז"ל בעהמ"ח ספר ישמח ישראל על ד' חלקי הש"ע עפ"י א"ב בקצור נמרוץ [אהמ"ס והנה לפני הס' הג"ל מדפוס קראקוי שפ"ו טרם נתחבר ספר חוקי חיים וחוקי דעת סביב לגליון הס' נחתמו של הגאון מוה"ר אברהם (ועוד אי' עם פי' ח"ח יח"ד דפוס בערלין תס"ל) אבל בשנה הזאת תרכ"ה לפ"ק ראו הביא לנו איש מושלג בתורה הרב הגדול מוה"רמ"ץ פרידלענדר רבי"ד דעדת יעגרנדארף את אשר מלא בעקד הספרים והביאו בדפוס מחדש קרית וויען הכתי"ר לפ"ק עם פי' יפה] והנני להעתיק בזה מעט מן ההקדמה למען דעת קדר יחוסו וז"ל: אמר המחבר ישראל שמואל בן כבוד רוס מוה"ר שלמה רופא זלליה ספרד קליפארא מגזע ומבית יהודא, ראה ראיתי את עניות שכלות ודעת בני אדם בזמן הזה, ואור עין אין עמם, כלנו כלאן תעינו לראות במשכלות אף בהשגת כללים חלופתי, אמרתי שמעו כל חברים, בחצי שנים יורסי, בדת והלכה מורסי, אתם החיים והברכה לדור דורסי כו' והוא שמחת לבי, ע"כ קראתי שמו בשמי: ישמח ישראל, ע"ש הכתוב, ישמח ישראל בעושו וכו'. כל ימי גדלתי בין חכמים גדולים ושתיתי בלמא דבריהם, וכתבתי על לוח לבי לזכרון לפני ה' ואלו הן: ראשונה על כל תלמוד ותוספת יפסקי בכללי ובפרט בהווות דאביי ורבאי, וחלקתי אותן ד' חלקים, אחד: רצור החיים, השני: ארמות ושפטי השלישית: עץ הדעת, הרביעי: מוה"ר עזריקי, והטעם לשמות אלה פרשתי בהקדמות, ואח"כ ס' מגלה עמוקות פי' התורה והמאות על

ה' דרכים, וקתרי תורה ואחי"כ על האגדות בכלל ובפרט א' מהס לא
 נעדר, וינדרשים עמו על ד' דרכים וקראתי בית ה' ע"ט ויפתח שמואל
 לתות בית ה' ואחי"כ על פרקי אבות ד' דרכים וקראתי כרם שלמה
 ע"ט אבי שלמה זלה"ה, ואח"כ ספר זה ישמח ישראל, ואח"כ תפלות ותפלות
 הדרך עפ"י הסוד וקראתים סולם שמים וכו' ירחס עלינו וישמח לבנו
 וישלח ה' משיחנו ויבנה בית מקדשנו בימינו, אמן! אשירה נא לידי.
 מרים ראשי וכבודי ואני לו ולי דידי, אל ה' אקרא חזקי סלעי ומאודי.
 חק וטרף יתן ה' לידי, לא למשחית יהפוך הודי, לפרנסני ע"י מחרידי.
 ואעידה בכס שמים וארץ ואתם עדי, לעבוד עבודת ה' בכל נפשי ומאודי,
 סיימתי ספר הזה יוס ב' פ' ויכתו משם זמורה, והי להם לזרה, ולבני
 ישראל לזבח כפרה, לפרט למשוח שלח מהרה, ובנה לבניך בית הבחירה,
 ובתוכה שיר חדש נשירה, להקריב על מזבחך זבחי רצון ולא זבח חטאת
 לכפרה, אמין. [מזה נראה שהי' עיקר שמו שמואל, וכן מצינו שבו
 חותם א"ע כן].

(בית שלמה)

אביו הי' השר והמפקד הנגיד הראש והמנהיג הרופא המומחה ב' מוהר"ר
 שלמה ז"ל מק"ק קראקא אשר הובא בתשובה ובשמיטות האחרונים.
 בן מלאתי בסי' ישמח ישראל ושאר ספרים הנדפסי' בשנת תל"ט, אשר יבנה
 אותו בשמו הקדוש כן. והנה בתשו' מוהר"ס לובלין סי' קי"א מלאתי תשו'

שהשיב לו וז"ל: מאלדי רבא שלמא רבא לגברא רבא קדוש וגורא דמי לבר
 אלהין הישג האלוף המופלא בתורה ובחכידות מוה' שלמה רופא יל"ו ולכל
 המסתופפים בכל מעלתו שלום: על דבר שנאלתי ממוכ"ת וכו' יעו"ש וחומס
 דבריו: כה דברי איש בריתו דמוכ"ת, והנה ממ"ש עליו הישג ראה שבי'
 כבר זקן מופלג, תנכ"ב וזייע לעד!*) [אהמ"ק, והנה לפ"מ דאי' בט"ז
 א"ח סי' ס"ו ס"ק ו' וז"ל: וכירנא בילדותי הי' רופא א' זקן שמו מוה'
 שלמה שהלך בסוף ימיו לא"י שאל מן הגאון מוה' מאיר ז"ל בלובלין עיי"ש.
 ובס' זמח דוד מבואר דמורמ"ל עלה לשמים בשנת שצ"ו, ובקדמה
 לשו"ת הכ"ל כתב בנו הה"ג שאביו הגאון זל"ל הי' בר כ"ח כד נח וכו'
 א"כ נולד שנת שי"ח, וגלות פורטוגאל הי' שנת רנ"ו כמלא נולד לאחר הגירוש
 ס"ב שנים, וכפי הכתוב בהקדמה עלה לגדולה בק"ק קראקוי בעודו רך בשנים
 לא הי' עדן בן ג', א"כ כשהי' מתעסק בקדושה אה"ז מוה' שלמה רופא
 עב הג' מורמ"ל הי' אה"ז בערך פ' שנים, כנלע"ד].

והנה עד הנה כתבתי יחסי אבותינו הקדושי' זי"ע, ומעתה הנני להוסיף
 לכם גם מוד אמנם האדקת כ"ע, וכבר אמרתי כי אבי' ז"ל הי'
 בנו של הנגיד מוה' משה ז"ל (***) נכדו של הרב בעהמ"ח ס' ידי משה על
 המ"ר ואעתיק בזה מ"ש בנו בהקדמה שם וז"ל: חברו הרב המופלג
 והמפורסם בדורו כמו"ה יעקב משה בהחסיד המופלג כמו"ה אברהם העלין
 אשכנזי ז"ל נכד הגאון רשכ"ב"ג מוה' שלמה לוריא ז"ל חתן הקנין המפורסם

(*) בהגהות מוה"ר"ן הובאו בסוף ספר גבול בנימין הביא וז"ל: עוד
 כתב מהר"ן מעשה בא לידי צפרה שהי' לה ב' לבנות א' עומד כראוי וא' על
 גבה וגדולה מהראשון ומחכמי לשנים והי' בתוכה דם וסוגל' והטרפניה והרא"מילר'
 שלטה קליפארה הרופא שומחה דק' קראקוי ואמר לי שדין הטרפתי, ובשל"ה
 הל' ר"ה צענין להתודות בתקיעות הביא דברי הזוהר שדבריו סותרים זה את
 זה והאריך לתרץ, ואח"ז כתב וז"ל: והחסיד מוה' שלמה רופא יל"ו מירץ דעה
 שאמרו צוהר להזכיר היינו וכו' יעו"ש. (המג" ארי' ל"ב בה"ס ז"ל).

(**) ע"ש יראה עפ"פח לאסקי או לאסקער הנודע' בפלך פולין גדול,
 ואם אענו הלדיקה הי' עמשחת כאשעלסקי אחות הנגיד הרב מוה' בני
 הירש כאשעלסקי זל"ל ובת הנגיד הטפורכס ע' ערדכי זל"ל.

הקדוש יוזה' יהודא ליב הי"ד זל"ל שהי' ר"מ דק"ק סטנאב בגליל לבוב
 יכו' והחבור זרע אברהם על הימדי'ר נתחבר ע"י הרב מוה' אברהם
 בנו מגלוגא, גם יו"כ במחברת אשר הויעא לאור קונטרס של שארוה"ג
 הגדול מוה' חיים יונה תאומים זללה"ה על סוגי' דשקול הדעת, וכ'
 שם שהי' ג"כ בין וכנד להרב מוהר"ש לורי' זללה"ה ומיתס אי"ע אברהם
 העלין בלא"א בעהמ"ס ידי משה.

זכותס של כל האדיקי' הזכרים ימליצו טוב בעדכס, למען
 בברכת שפע טובה, לאורך ימים ושנים, גם אתס תוכלו לעבוד
 את ה' בכל לבבכס!

ועתה אבוא נא להעתיק לכם את ראוני אשר כתבתי עם הספר
 בנוגע לעצמי :

בעה"י י"ד מרחשון שנת תר"ך לפ"ק פק"ק לאסלוי יע"א.

ישתבח בורא כל באחדות רצון פשוט כיחודו, ונתן לנו את תורתו
 הקדושה, למען דעת את הדרך נלך בה לעבדו באמת ובלב שלם, ואשר שם
 תשוקה בלב כל משכיל להעתיק מטובו זה גם לזולתו.

לכן כתבתי הרבה עינים בדברי מוסר ומדות טובות במכתבים שונים
 אשר שלחתי לייח הברוכי' שיי' גם חברתי תה"ל חבורים יקרים מלאים דעת
 ותבונה להבין מקראי קודש ודברי חכמים ומדות, כפי אשר ה"בנתי בספרי
 הגדולים אשר מעולם אנשי השם, ובעזרת החוקן לאדם דעת! לכן אבוא
 נא היום להגיד בדברים מעטים את רגשת נפשי בפרטות.

(א) שמועני וחיו! התהלכו בדרך אבותי זל"ל והללימו! ויהי' נוחה מכס
 רוח הבריות ומכ"ש רוח המקוס הַמְתַמֵּס עם אנשי מדות וישרי לב
 הנושאים ונותנים באמונה עם כל עַם ולשון, ואף כי עם הגוף ורוח
 ונפש יחידה של עצמם, ולכל הפחות היו כמוני! שאם לא הגעתי עד
 הנה לקרסולי אבותי, עכ"פ אינני חיו מן הנפילים גמורים. לכן זכרו

תמיד הוטע אֶשֶׁר בְּעֵינַי הַכִּימוֹתַי בַּיּוֹם חֲרַפְתִּי לְמַעַן אֶקְוֶה אַחֲרַי
בְּלוֹתַי תְּהִי לִי עֵדוּהָ בַע"ה.

(ב) הַכֹּה לְעַלְמָה הַזֹּאת כְּאֹמְרֵי אֱלֹהֵי חֲבֵרְתִי גַיַב הֵעֲתִיק מִן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
כָּתַב וְהִנֵּה אַחֲרָיו צָרְבָה לְכָל בֵּיתוֹ כְּבוֹד אֲלֹמֵינוּ חֲסִיד הַאֲמִתִּי הַנּוֹדֵעַ
בְּשֵׁם יוֹסֵף הַדִּיק כ"ע, וְדַעוּ וְרֵאוּ שְׁלוֹה מִה שְׂוֹכֵל לְעִמּוּד בּוֹ אֵף אִדָּם
הַיּוֹמִי הַרוֹבֵץ תַּחַת עוֹל פֶּרְנִסְתּוֹ לְעִשׂוֹת לְדַקָּה וְחִיִּים עִם הָאִשָּׁה וּבְנֵי'
אֲשֶׁר חָתַן לוֹ הִי וְלֹהֲסִפִּיק צָרְכֵי הַכְּבוֹד בְּאִמּוֹנָה כִּפִּי הִרְאוּ לְמַעֲמָדוֹ.

(ג) הַנְּנִי מוֹפְקִיד אֶת שְׁתֵּי אֱלֹהֵי בֵּית בְּכוֹרֵנוּ מִשֶּׁהֵי נִי טוֹב עֵינַן הוּא לְכַלְנוּ
וְנֹאזִי עַמ"כ שִׁיעִתִּיק אֹתָם לְשַׁלֵּחַם לִיד אֲחִיו שִׁי' וְלִקְרֹא אֲחִיוֹתָיו תִּי'
בְּכָל עֵת אֲשֶׁר יִבְקָשׁ הַחֶפֶץ אֹתָם לְתַכְלִית הַנֶּרְדָּה: הֵלֵךְ זֶה
לְקָרוֹת בֵּה אֵי יוֹמֵי אֱלֹהֵי אֲשֶׁר חִלְּלָה לְכֹס לְהַתְעַנּוֹת, כִּיֵּא לְתַת
לְדַקָּה, לְהַתְפַּלֵּל בְּכֹוֹהַ וְלַלְמוּד הֵיטֵב אִישׁ אִישׁ כִּפִּי יִכְלְתוּ וְלִשׁוֹב
עַל לֵב לְצִרוּחַ מִן כָּל קִגְלָה, תִּאֲוֶה וּכְבוֹד. עוֹד תַּעֲשׂוּ כְּמוֹנֵי בְּאִמְרַכֶּם
בְּשַׁחֲרִית בְּשִׁירַת הַיָּם: (זֶה אֱלֹהֵי) אֱלֹהֵי אָבִי וְאִרְוֹמֹמְנֵהוּ תִלְיִירוּ
בְּדַמְיוֹן צִוְרוֹת הַאֲבוֹת וְהַאֲמִתּוֹת אֲשֶׁר חֲזִיתֶם בַּעֲדוֹם חִיִּים עִמְכֶם מֵאִז
וְעַי"כ רְשׁוּמִים נִכְרַ כְּמוֹ דִּיוֹקְנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְעַי"ז
הִי' כָּלל מִטּוֹמֵאָה, וּמִכַּהֲגַ יִפֵּה הוּא, שֶׁעַל יָדוֹ נִפְטְרוּ בַעֲלֵיו מִלְּבַטֵּל
עֲלָמָם מִן הַלְמוּד לְכַסּוֹעַ וְלִהְשִׁתַּטַּח עַל קִבְרוֹת הַדִּיקִי' בְּמַרְחֻקִּים.

(ד) חֲזִי'ל כָּלְלוּ כָל אִדָּם בַּיּוֹם שֶׁאֲמָרוּ: רְגֻלוֹי דְּבַר נֶשׁ אִינִין עַרְבִין וְכוּ
ר"ל שְׂרַגְלֵיוֹ שֶׁל עַלְמוֹ הַבְּטִיחוּ לְאוֹתוֹ מִקּוֹם שֶׁבָּבֶל יוֹמוֹ יִבְאֵנוּ שְׁמַה
וְשֵׁם יִקְבְּרֵי, מִכִּישׁ כְּמוֹנֵי אֲשֶׁר נַע וְנָד מִמְדִּינָה לְמִדִּינָה הַיִּיתִי זֶה לִי יִיג
שָׂיִם, לִכֵּן בְּכָל מִקּוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה רְגֻזוֹ שֶׁל הַשֵּׁם אֲבִינוּ שְׁבַעֲשִׁים יִתְבָּרַךְ
לְעַד, הַנְּנִי מוֹסֵר נִשְׁמַתִּי וְגוֹפִי בִּידוֹ, וַיַּעֲמוּד לִי זְכוֹת אֲבוֹתֵינוּ כ"ע
וּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים בְּעִיָּה.

(ה) הַנְּנִי מַחְלֶה כָּל יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִיא שֶׁלֹּא יִכְבְּדוּנִי יוֹתֵר מִמֶּה שְׂרַגְלִים
לְכַבֵּד בְּעֵינַי בְּתִים בִּינוּמִים שְׁשׁוּעִים שְׁבַעֲרִים וּבִאֵם יִמְאֵל שֶׁ אִישׁ אֲשֶׁר

דרכו להספיד את היותים, שלא ירבה בשבח כ"א יאמר: זה ה' בע"ב ואיש כשר, כי מי יתן ואלעזר בוודאי שבמעלה זו אני עומד בעולם העליון הזך והנקי מכל יתרון.

(1) עוד אחלה שלאחר הפטירה, נא, אל תאחרו אותי על האדמה כדי לאסוף ככנדים מן הערים דסביבה ואפי' אחד מבני שי' הישבים יותר ממנהלך חזי יום, אחלי! ה' ברחמיו יצוה לאסוף נשמותי בכחית נשמת אבותי, ומדוע אתמהמה על אדמה זאת הלא בזה אמרו חז"ל: מקדימין ולא מאחרין.

(2) גם ראוי להיות לי למצבה מצבת עץ חקוק בה:

פ"ב

בנו של יוסף הצדיק המוכנה שלמה זלמן פאזנער.

והגומל לאיש כמעט, ישלם משכורתכם כפול, לכל הממלאים משאלות לבנו של הבא על החתום.
זלמן פאזנער.

אלה הדברים הנאמרים באמת ולדק, מאת עטרת תפארת ראשי כבוד אומיו ה"ג הצדיק זללי"ה, והנני בזה למלאות רצונו הטוב, ולהעתיק מהצואה של כבוד אא"י א"ו ה"ג הצדיק מוה' יוסף זללי"ה, מן העניינים שהמה שוים לכל כפש לקיימם.

א', להיות נזהר מעצלות ועצבות, ואל ייחר בעיניכם, אם לא ימלא ה' כל משאלותיכם, כי הכל לטובה, רק תתפללו על זה בכונה ובדמעות, ובעל הרחמים יקבל תפילתכם, וישגא מאוד אחריתכם.

ב', תזהרו מאוד באמירת ברכות לומר מלה במלה ולהבין השי' מכל תיבה, כשתאמרו ברכת המזות אשר קדשנו במצותיו, ולא עשה כן לכל גוי רק בחר בנו ללמוד תורתו ולקיים מצותיו לטובותינו להכיר גדולתו יתב"ש ולעשות רצונו לזכותינו להשלימנו בשלימות יותר כפלא להביא נשמותינו ענק

אל השורש, יה"ר שיהי' חלקינו בזה, והברכה לומר בשמחה, וכן ברכת
הנהנין שיהי' הכונה בברכה שבת לבורא יתב"ש שמתן לכל בריותיו די לרכס
וסיפוקם, וכן בברכת ההודי' ולהנין פיי המלות א"א מלך העולם.

ג/ ראיתי להזהיר לשום מתג ורסן צפי כל אדם, כי הוא הגורם כל
עבירות קלות וממורות, שקרים לה"ר, תנופה, ליננות, דברים בטלים,
ניבול פה, כעם, מחלוקות, אכילות דברים אסורים, ואל תרחיקו את
עלמכם מן המחלוקות, ושלא לדבר בגנות שום אדם, ולהעביר על
מידותיכם, ואף אם יעשה אדם לכם, דבר שקשה עליכם, כי אם תסבולו
מעט, תנאלו מרעות הרבה, והעושה יתחרט, ואתם תמלאו מן ומסד
בעיני ח' ואדם.

ד/ אם תשבו באסיפה בענייני הקהילה תגידו דעתיכם בלי שום תנופה ופניי'
רק לש"ש, ואל תאמרו קבלו דעתי רק כדין תורה אחרי רבים להטות.

ה/ בענין גידול בנים להדריכם בנחת, שלא להוציא שום קללה מפיכם,
ולהוכיחם בדברים של טעם, ויקבלו דבריכם במענה רך, וראוי להאבות
להתפלל על זה, כי יחזק ד' את לבכם לתורתו ולעבודתו.

ו/ אהי' בני ובנותיי וכדאי מאוד אני מזהירכם להקדים בקבלת שבת קודש,
ותהיו זריזים לבלתי בוא ח"ו לחילול שבת.

ז/ תהיו כזהרים בנתינת מעשר דהיינו לחשוב חשבון, כי עפ"י רוב כל אדם
נותן דקה לפי ערכו שעולה מעשרו, והמזבח היא החשבון מעשר, והרמוז
העשירי יהי' קודש, ויקויים בכס עשר תעשר כמיש חז"ל ומאמר הנביא
בחמוני לא בזאת וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ותרגילו גם
יוצאי חלצכם במצות מעשר, כי היא מבוטא וגדר למצות דקה, כי אחרי
שכבר מוכן בידו, אז לא יאמץ לבבו לתת לעני, ולמען השם תחזקו
בשלוש ביניכם, ותסייעו איש אל אחיו בכל העניינים, ובכל האפשרי בכל
כוחו, ולא יהי' לכם שום תרעומות זה על זה. עד כאן דבריו הקדושים
זכותו יגן עלינו. כעתירת משה בלאאמיז שלמה זמן זללליה לאנדסבערג.

Received of the Honble the Secretary of State
the sum of £1000

for the purchase of the
of the said Secretary of State
in the year 1847

Witness my hand and seal
this 10th day of June 1847
at the City of London

John Lubbock

Secretary of State

By the Secretary of State
John Lubbock

ב"ה לאסלויא תרכ"ג לפ"ק.

ויגש אלי' ויאמר זה ח"י חדשים, מאת כנו דברי שלמה כבוד אומיו
 הרב הג' הדיק השלם זלל"ה, נקרא נקראתי לבוא אל מדר משכנו
 ומרתני ללכת בבהלה, יען מספר שבועות הרגשתי רשיון גדול בכוחות גופו
 הטבורי ואנוכי ואשתי הרבנית תי', לא משנו מצדו לפקח על ענייניו
 וכבואי מאלתיו על מטתי, ואנוכי ככל הנאספים בחדרו, ראינו אפיסת כוחו
 ובכ"ז לא פסק פומי' מגירסא בע"פ ומתפילות, ולפלא הי' בעיני כל הנכזים
 עליו, כמה הקפיד, כמעט עד רגע האחרון, שיהיו הספרים המונחים על
 השולחן מכוסיה, וגם הכלים של מ"ר מכוסים כמבוא' בשיע' או"ח, ושלא יהי'
 שום אבר חוץ למטה, גם שאלני כמה ימים בספירה ומלא תשובתי מסכמת
 לחשבונאי ואף גם על זאת השתוממו איש אל רעהו, כי יורוב החדרה
 העמדתי בשגגה את הקובע שלי על המשניות המונח מן הדי, ואנוכי לא
 ידעתי, ומיד הרגיש בזה, ורמז בגערה להסיר אותו ועוד הי' עוסק
 בתורה, כדרכו בקודש בשכבו ובקומי, כי הכל הי' סגור בפיו הטבורי
 ואחרי איזה שעות לפנות בוקר יום ב' ח' אייר תרכ"ג לפ"ק עלתה
 נשמתו בקדושה ובטהרה, לאור באור החיים, ולהתענג בסוד קדושים
 כמפנו תמיד. מרתני להשמיע על קו הברזל אל כבוד אחי ה"ג מוהר"ל
 נ' אבד"ק ניקאלאי יע"א, וכעבור איזה שעות בא הלום, ולאשר לא
 נודע לנו בצירור קונטרס הלוואה עדיין — אפס ידענו ענות רוחו מאז
 — גמרנו בדעתינו למשוך יד מלסדר ענייני הקבורה, ועצמו הכל ביד
 הפו"מ לעשות כראונס ולפי כבודם, וגדול כבוד העדה ומנהיגיהם אשר
 הראו לדעת כי יצינו יקרא דשביבא וערכו הגדול, כי בקהל רב התעסקו
 עמו ולוואו, וכבוא העגלה לפני בהכ"כ נשאוהו בכתף ונתמחו לפני מעלת
 אה"ק, ואחי האבד"ק ניקאלאי נ"ג, הריס קולו לעורר עליו ונספר מרי

ולספר מתהלכות הדיוק, להבין האזידה הגדולה אשר בעו"ה נאבד ממנו, ובאשר באנו לפני בית מועד לכל חי, פניתי פי לקונן עליו, בדרושים נאותים, וכל העם הסיפו בצכי ובתמרורים, במשך השבעה חפטנו בין כתבים רבים שלו, ומאלנו קונטרס הזואה, אשר שלחנו כפי פקודתו לאחינו הבכור הרב כמוה' משה נ"י לק"ק פונא יע"א, אשר פעל ועשה לקבץ מעט מהרבה, אבל דברים השוים לכל נפש, ולכל ישראל בלבותם, גם עניינים נקל להבינם, לכל אשר ישים עין עליהם לעובה, למען הוליא אותם לאור בעה"י, גם הוסיף קצת דברי ההספד אשר דרש ברבים, וזה ההעתקה ממכתבו.

ב"ה פונא שנת תרכ"ג לפ"ק.

משה ידבר, ברוח דכא ולב נשבר, בנו עבדו ותלמידו של המחבר, הנה עוד דמעותי על לחיי, על כי נלקח מעל ראשי עטרת תפארתי כבוד אחי"ו ה"ג הדיוק מו"ה שלמה זלמן זל"ל"ה והכ"מ ביום ח' אייר כ"ג למצ"י, בעונב נפשי אמרתי אערכה נא בזה, מעט מן ההספד מר אשר קוננתי על יקרת כבודו, אכן זחלתי ואירא, בראותי מתוך דבריו הקדושים, כי הוא יזכיר מאוד מלהרבות בשבחוי, לכן יעזוני כליותי, אשר אין טוב כ"א לאחוז בחידושי ד"ת, וממילא יובן הכונה בכונה בע"ה. בגמ' דמ"ק ד' כ"ה כי נח נפשו' דר' זירא פתח וכו' ארץ שנער הרה וילדה ארץ נבי גדלה שעשועי' כו' אפ"ל כונתם, דהנה ג' עניינים נריכים למען הגדיל איש רס וזדיק תמים (א') להיות מוקם מולדתו בעיר מלאה חכמים וכבונים, ובעלי מידות טובות, ואיר נח כמ"ש חז"ל אירא דא"י מחכים (ב') בימי בחרותו ארץ להיות

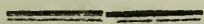

עסקיו וענייניו עם חכמים יראים ושלמים (ג') לעת זקנותו אשר יפעל ויעשה בעד רביה, מה טוב היות בין כבדים, אשר ישמעו לעצמו ולבקש תורה מפיו לכן יאמר על ר' זירא, הנה לארץ שנער הי' לתפארת שבה כולדי, וכן ארץ צבי שגם היא גרמת לו אבל מה שהרגישה רקת זו עברו' ותועק בקול מר, כי אבדה כלי חמדתה, שהי' פועל הרבה לטובתה. כן הרבתו לברר על הצדיק אאמיו הרב זלל"ה, כי קייק פונא תקוקי, כי הנה נולד בקרבה איש כבד ויקר ערך, ואינו כי לקח אותו ד', וק"ק לוצראנץ כמו מדינת פולין בכללה, שהכירו יקרת תפארתו, כי נתגדל בתוספת"ח גדול ולדיק תמים, נגיד, נדיב, ומשתדל לטובת עמו ועדתו, ובעל מדות יקרות, ויותר מאלה ק"ק לאסלויא וכל המחוז דסמי, הנה הבינו את הכוב וחסדי, בפעולת הצדיק לזכות את הרביה, לשפוך את שימו לפני ד' בעדס, בתפילתו הזכה והברורה, ולהגות בתורת ד' לשמה כל הימים, והזכרתי בשמו הטוב כמה עניינים ואליגה נא לדוגמא דברים אלה, על מה שפקק הרמב"ם בפ"ט מהל' עבדים וז"ל וכן שפחה שמוגיס בה העם מנהג הפקר כופין את רבה ומשחררה והקשה הש"ך ס"ק כ' מפ' השולח ד מ"ג אר"ח בר קטינא מעשה באשה חי"ש וחי' ב"ח וכו' ארנב"י מנהג הפקר נהגו בה, ואי איתא דאפי' בשפחה גמורה כופין אמאי נקיט חי' ב"ח, ומה דקיימ"ל כרבינא ד' ל"ח דאפי' בסתם שפחה יש לשחרר היינו דיכול אבל לא כופין עכ"ל והקי' אאמ"ו זלל"ה דהא בסוגי' איתא הבוא אמתא וכו' אמר אביי וכו' הוי כפינא וכו' רבינא אמר כי הא מודה וכו' ובש"ס מקשה על אביי מהך דאר"ח בר"ק ואליב' הוצרך לתרץ ולחלק בין סתם לבין ח"ש ובב"מ אבל לא אליבא דרבינא, ומ"ש הש"ך אמאי נקיט חי' ב"ח הניח ג"כ בצע"ק הא מעשה שהי' כך הוי ואין לה"ר מזה, והנה מה שתירץ מעכ"ת לא שמעתי, והנה לפע"ד אחר בקשת המחילה כראוי, אמרתי לסייע קצת לדברי הש"ך, דאפ"ל שהיי' מוקדק בדברי רבינא דאמר בהא ר"י נמי מודה אמאי ל"א בפשיטות באיסורא כייפיקי, אלא דס"ל באופן כזה רשות לשחרר ובא לחלוק על אביי דאמר אי לאו דאר"י הוי כייפיקי, וע"ז אמר דכייפיקי לי' בדברים עד שיתרצה לשחררה או להשיאה לעבד, ולאביי במסקנא ג"כ לא כייפיקי בסתם שפחה, כיון שיכול להשיאה לעבד, אי"כ כ"מ בין אביי לרבינא, דלאביי

א"י לשחררה כ"א בתמו' שפחה, אבל לא בתתם שהרי יכול להשיאה לעבד, אבל לרבינא אפי' בתתם יכול לשחררה, אבל אין הכ"ד כופי' אותו שהרי יכול להשיאה לעבד, וכ"ז מוכרח כדי שלא לעשות פלוגתא רחוקה, לכן הק' שפיר על הרמבי"ם.

ועוד הזכרתימה ששמעתי ממכ"תי ברמב"ם פי"א מהל' שבת הל' ה' דפסק אין עיבוד באוכלי' ותמה שם המ"ל מהא דא' במס' מנחות ד' כ"א דדרשינן על כל קרבנך תקריב מלח אפי' בשבת וק' למ"ל קרא' הא אין עיבוד באוכלין ע"ש, ותי' אאמ"ו זלל"ה דהא בחילין רפ"ב אמרינן לרבות הראש שכבר הותו בשמיטה וכן בזמני' האמר שבראש הכבשים, וא"כ היו שפיר עיבוד על העור ולריך קרא' לרבות דשרי בשבת עכ"ד. והנה מודע לרבים כי תורת אמת הי' בפיו והי' עיקר כונתו לש"ס להבין ולהשכיל בעומק הלכה, וללמוד וללמד, ומעתה לא נשאר לפנינו רק התוחלת, כי הדיוקים גדולים במיתתן יותר מבחייהם, ומבלי ספק נוכל לומר עליו מה כאן הי' עומד ומשמע, אף למעלה כן לעמוד לפני מומ"ה, ולהתפלל לפניו עלינו, על כל ב"בי, ועל כל ישראל, לגמול חסד ורחמים רבים עמנו, זכותו הגדול יעמוד לנו, אמן.

והנה אמנם אחרי זמן רב, מנאתי בדברי האחרונים קצת מזה, שבדברי הש"ך נתעורר הגאון בעל תפארת למשה בחי' על היו"ד וע"ש שבדבריו מגומגמי', גם על קו' המ"ל מ"כ בס' חיי אדם בחי' ושמתתי לראות שאף הוא הי' מכיון לדעת הגדולים, כי הספרים האלה, לא חזו עיניו מעולם, כי הי' עיקר עסקיו בש"ס ופוסקי' וכדומה ולא בדברי האחרונים, כי דוע מאז שאין דעת זקנים כזו מהי, לפי שמתעלים מן תלמוד תורה לשמה.

הערה המוספה מאת כבוד אחי המאזי"ג כמז"ה ארי' ליבוש
 נ' האבד"ק ניקאלאי יע"א.

מונאל המחברת הזה להודיע כי משפחות המכונים קאלפארי,
 לאנדקבערג, פאזנער, מקורם מפונאל מבית יוסף הדיק ל"ב ומבית הקדוש
 ארי' ליב קאלפארי אב אחד לבוסה, ועל דגל דון שלמה הרופא קאלפארי,
 וכפי המקובל במשפחותינו הי' רופא להמלכה, בחצר המלך פערדינאנד II
 במדינת שפאטיען, ובימי הגלות שפאטיען בא למדינת פולין ובק"ק קראקא, ושמו נזכר
 גם בהסיפורים של המסע הגדול כרמולי אשר העתיק מלשון ארפת, אבל בשינוי
 הלשון גם בסוגמון ע"ש, ועל השנית שם קאלפארי, מן קליפארי הנמלא בחתי"י
 בכתבים, שמעתי בשם אחינו הרב הנגיד השלם מו"ה מרדכי פאזנער זל"ל מק"ק
 מינסקי, כי בלתי ספק מעת ממשלת הערביים בשפאטיען המכונים בשם
 (מזירען) נקבע שם הפקידה קאליף — האדון — וכל שר וקאליף הי' לו
 אות חותמו — וואשען — ומשפחתו היתה לה ארי, שכן נודע שהי' משפחתו
 מיוחס לשבט יהודה ומבית דוד המע"ה, לכן הי' נקרא קליף ארי, ונראי'
 הדברים, ובזכרונו כי מ"כ כי תואר קאליף בערבי נגזר מן תואר אלוף
 שנזכר בתורה עכ"ל, והנה נמלא עוד בס' שפתי ישנים שמוזכר את הרב
 הקדוש מו"ה חיים ויטאלי, ג"כ בשם קליפארי, וכן מי"ב בס' קינור של"ה ד'
 כ' ע"ב מנאחי בשם עמוק המלך יו"ל אשה אחת ביתה בצפת והרב מו"ה
 חיים קליפארי השביע וכו', א"כ נראה ששם המשפחה נודע שם היטב, וכייו
 בט"ז באו"ח סס"י קב"ו וז"ל שם העתק וכו' מען חיים שחיבר הרב האלוף
 מוהר"ח קליפאר'ס תלמיד האר"י זלל"ה.

אמר המסדרי, הנה עשיתי ככל המנהג מאת אמו"ו הרב הדיק זלל"ה

בענין המצבה ואחינו הרב מו"ה אל"י נ"י האבד"ק לאסקוויא, השתדל להמניח
 איש ישראלי אומן מופלא, אשר יעשה יולאכתו במצבת עץ לכבוד ולתפארת,
 גם אחינו הרב מו"ה אר"י ליבוט נ"י האבד"ק ניקאלאי עשה הסיר היקר בל"ה"ק
 אשר נחשב שמה, וז"ל:

שמרנו את פקודת ה'ורנו

לכן דום ציון חלזה באין מלה

מגיד פאר עטרת ראשנו —

הם! לו דומי תחלה —

[גם העתיק בל"ה"א אשר לא נחרת על המצבה, כמוכין. /-וראוי לדפוס
 בפירוט מפני המשך. /]

Hoch gilt uns des Vaters Wort
 Darum schweigt an diesem Ort,
 Einfach Grabmal tiefes Schweigen. —
 Braucht es wohl beredeterer Zeugen?
 „Demuth ist der Größe Zier“
 So sagt noch im Tode Dir
 Der weise Vater Salomo hier. —

יעוד אוסיף להעתיק שני מכתבים המדברים מתכונת הספר.

ב"ה פונא ג' מיח תרכ"ז לש"ק.

שפע ברכה והצלחה לכבוד אהוי אחי יד"ג ומחמד לבני המאזה"ג
החכם השלם כשית מו"ה אלי' ניי האבד"ק לאסלווא יע"א.

פתח דבריך יאירי, להבין ולהשכיל בסוגי' דמתנה עמ"לי, ובתוך החידושים
באת להזכיר ע"ד המג"א סי' תמ"ח סק"ה אבל אם אמר ותחזירכו לי שאין
המתנה תלוי בהחזרה וכו' וכ' עליו הח' שנעלם ממנו דעת הש"ע ביו"ד סי'
ט"ה ס"ח דבאם אמר הילך ה' סלעים לפדיון דלא מהני אף דבנוע"ל שפיר
דמי, וע"ז אמרת לישב המג"א, דהנה הט"ז ביו"ד שה' ב' דמש"ה ל"מ באומר
תחזרהו לי דהוי ס' אי תפוס לשון ראשון דמשמע מתנה חלוטה, או ל"א
דהוי עקירת המתנה ע"ש והנה היכא דמסקא לן קיימ"ל באם הלוקח מוחזק
לא מפיקין מני' כדאי' בחי"מ סי' רי' ס"ז לענין כור בל' סאה בסלעי, ולפ"ז
ז"ל בהא דפדיון, אע"ג דהכחן אחר שקבל ה' סלעים אינו מחוייב להחזירם
משום דהוי מוחזק, אפ"ה ל"מ, משום שצריך לפדות בלשון דמהני בבירור,
דבכור בניך תפדה כתיבי, והיינו שיהי' הנתינה בלשון שאין לספק בו, והכחן
יהי' מוחזק מספקי, וגם הכחן א"י להחזיק בו כיון שנתן לו ע"ד ללא
הפדיון, ולפ"ז שפיר כי המג"א דבכה"ג מודה הרדב"ז דאף אם לא יחזרוהו
הנכרי אפ"ה לא עבר בב"מ, משום דבחמץ צעי שלך, והכא כיון דבשעת
הגעת הזמן איסור שוב אינו שלו שהנכרי מחזיק בו מ"ס ע"כ לא עבר כלום,
וגדולה מזו כ' הפמ"ג לאו"ח דבמכר חמץ לנכרי אח"ז איסורו אף דאינו שלו
למכרו מ"מ לא עברי, דנכרי מהיפקרא זוכה בו ע"ש עכ"ד הנעימים, והנה

אינני בדאי להכריע בזה, אכן מה שנלע"ד לפקפקי, הנני לדון לפניך, דהנה אף דהכרי יוכל להחזיק מ"ס, מ"מ כיון שנתראה להחזירו א"כ אין רוצה להחזיקו, וכמו כן גבי פדיון אף דהכהן יוכל להחזיק מ"ס, מ"מ כיון דהאב לא נתראה בזה, הוי ס' גזל בידו, והרי הרדב"ז כ' דאף במתנה עמ"ל כיון דכ"ז שלא נתקיים התנאי הוי כפקדון מ"ס, עבר הישראל וכו' וא"כ ה"ל הוי ס' דנמא לא יחזיק הכרי משום תפיס להירי, דבאמת ל"ל דיחזרנו הנכרי לאח"פ בראון, שהרי בע"כ אינו יכול לתובעו כיון דתפיס מ"ס, ואולי אפ"ל דאיירי שהישראל רוצה לקנות ממנו החמץ בדמיס, וזה דומק לומר, ואמנס המח"ט ובס' מק"ח תירלו ג"כ קו' הח"י הכ"ל, ולולי דמסתפינא אימנא לפע"ד דכונת המג"א ותחזור לי, ר"ל כשתראה שאינו מקפיד כלל, שהרי כ' דמיירי באופן שאין תולה המתנה בהחזרתו, ולכך הוי כמתנה ממש. זה מקרוב שאל ממני א' ממיודעי, על התועלת בחיבור הזה אשר טרחנו בו להוציא לאור, אמרתי אליו, דע לך! כי הכונה הנכונה, רק לעשות רצון אבינו זלל"ה, ואף שאין בכוחנו להדפיס כולם או רובם, מן החידושים היקרים, והדרושים הנחמדים, אשר כתב על הספר, לעת מצוא מנחת לב ונפש, בכל זה לא נוכל למנוע קצתם, שנית, לעשות שם וזכר טוב להלדיקים אשר תמיד הי' תהילתם בפיו, וגם למען לא תשכח סדר היחוס, וקשר הכושר של בני משפחותינו שי' ד' ירוס קרנס בכבודי, לא לאהבת הכבוד ח"ו, רק להיות נזהרים שלא לעשות דבר נגד רצונם ורצון קונס, ואף גם זאת כי נכלל בתוכו דברי הלכות, ואגדית, מוסר השכלי, והנהגות ישרות, אשר כל השומע, יוסיף לקח כחכמתו וכרוחב לבבו, גם המשך סיפורים אמתיים, למען דעת, כי עמדו אבותינו בכסיון, ונמלאו זכים ותמימים בעבודתם, ובעה"י עוד נמלאים אנשים יקרים וכבדים, בכל מדינה ומדינה, הנכספים לדעת דברים כאלה, וינעם מאוד לנפשם. ואנוכי הנני היום רפה ידי, מפני זכרון תרועת שבר לבבי, יוס עלות למרום נשמת בתי היקרה מ' פאגעל עי"ה, בשנת תר"ח לפ"ק, תהי מנחתה בכבוד בגיעי, ומשכורתה שלימה מאת ד', כי הרבה מעשים טובים עשתה בחי'י, תנצב"ה. ואתה אחי יקורי תתענג על שלום רב כאות נפשך ובעתירת אחיך אוה"ל דש"ת בל"ג משה לאנדלסבערג.

ברכת חיים ושלום לזוגתך גיסתי היקרה הצדיקת הרבנית מ' לערקה
 תי' ולכי"ח הנאהבים שי' ובייחוד לבנך בכורך ה"ג המכס השלם מו"ה משה
 ני' דר' ורב בק"ק ליגניטץ ע"ז היקרה הרבנית תי'. וד"ש מאת זוגתי היקרה
 מכב"ת נו' לאה תמי' ומבני התו' הכבוד מ' יוסף חיים שי' ע"ז היקרה מ'
 הינדא תמי' גם מאת גיסי הרבני הנגיד מו"ה רפאל זעעגאל ני' ע"ז היקרה
 מ' מרים תמי' ומגיסני הרבני הנגיד מו"ה חיים מארקוס ני' ע"ז אחותיני
 היקרה מ' טייבכען תמי' וכי"ח שי'.

ד' ברמניו יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימיהם, וימלא כל משאלות
 לבבם לטובה.

מכתב ב' ב"ה פוזנא י"ט אלול תרכ"ח לש"ק.

אורך ימים ושנות חיים לכבוד אהב' אחי יד"ג ונוחמד לבני
 המאוהב' המכס השלם פש"ת מו"ה ארי' ליבוש ני' האבדי"ק
 ניקאלאי יע"ח.

כאלת השמש בגבורתו להאיר על הארץ, כן האיר על עבר פני
 מכתבך הנחמד אף נעים, ומלאתי שמה חידושים יקרים בהלכה ברורה
 וגם באגדות שונות ונתוקים מודבש, ובתוספת גם בדבר הענין אשר נשאלתי,
 כי יבקש אחד לסדר לו שבועה, כדי להצדיק א"ע נגד חבירי אולי
 יחשוד אותי אף שאינו אומר בפירושי, ופלפלת במחמה בש"ס ופוסקים
 בכמה דדדים, ועליהם אין להוסיף, זולת מקום א' הנחת לפני לפע"ה,
 מ"ש הי"ד סי' רל"ו ס"ד דבנשבע לאמת דבריו חייב נשום שבועת שוא.

וכ"ה ברי"ף בשם הירושלמי וברמב"ם פ"א מהל' שבועות ובס' המינוך וע"ש
 סי' תל"ה מ"ש בשם הרמב"ן, והע"ז הק' בשם הרשב"ם א"כ אמאי נקיט
 במתני' הנשבע לשנות את הידוע אפי' במאמת את דבריו ג"כ חייב,
 וע"ז תי' דדבר שמאמת שלא יהי' גוזמא לא הוי ע"ש עכ"ל, ולפע"ד
 עדיין ק' הא במתני' מיירי בניכר לג' ב"א א"כ לא הי' צריך לאמת את
 דבריו, ואולי כונתו שלא היו שם ג' ב"א ולא הי' יכול לברר ובהכי מיירי
 מתני', ועכ"פ טוב עשיתי, כי לא מלאת רעונו של השואל, מפני חומר האיסור,
 ונתת לו עצה טובה לסבב הדבר, ולתת תיכ' להפיס דעתו ולהוציא מלבו אם יש
 שום חשד ח"ו. והנה בקשת ממני כבוד אחי נ"י להודיעך מדוע בחר לו ע"ב אדמו"ו
 ה"ג הדיין המצויין כש"ת מו"ה יעקב זלל"ה, לחתום א"ע בשם משפחותינו
 קאלפארי, ולא כן עשו שאר קרובים הצדיקים כ"ע, הכני להשיב. בזה כאשר
 נודעתי מפי הזקנים, כי ה"ג מוהר"י הכ"ל נתקבל להיות רב ומורה בכמה
 קהילות במדינת אשכנז, עוד בהיותו אב בחכמה ורך בשנים, שמה ישב במנוחה
 ובחירות, לא כן במדינתנו, אשר הראשים הטילו אימתם עליהם, ולא אבו
 לקבל את השם, באמרם שזה ממדינת שפאניען ולא יתכן אצלינו, לכן נסוגו אחור
 מדעתם, אבל בכת"י מלאחי כמה פעמים שחתמו כזה, ואחריו החזיק בנו הרב
 הגדול החכם השלם יד"ו וש"ב כמו"ה משה קאלפארי זלל"ה לחתום א"ע כמו אביו
 כ"ע, והנה אתה ידעת, כי זה היום קדוש, לפרוש מתענוגי עולם, ללמוד
 ג'זכות את נשמת דודתינו, וחמותי הצדיקת א"ח כ"ש מרת הענדל כ"ע, על
 כן לא אוכל עוד להוסיף אומר ודברים. מאת אחותינו היקרה א"ח מ' אסתר
 תי' קבלתי מכתב וכן מאחותינו היקרה מ' רעלא תי', וגם מאחינו הרבני השלם
 מו"ה יעקב נ"י, וכולם מבשרים משלום הטוב בע"ה.

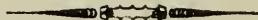
כה יתן הש"י וכה יוסיף להם, ויחדש עליהם ועלינו שנה טובה, שנת גאולה
 וישועה ברחמים רבים, וגם אתה תשמח בישועת ד' ותגיל בברכתו, כאות
 נפשך היקרה ובעתירת אחיך אוה"כ דש"ת בלו"כ משה לאנדסבערג.

ברכה ושלוה לכל בני ביתך היקרים שי' ולכי"ח שי' ולזוגתך גיסתי
 הרבנית הצדיקת תחי'.

יאחרי אשר ערכתי את כל הדברים האלה, אפרוש את כפי ואשפוך
 שימי לפני יוצר ובורא את הכל כאשר בחקדיו הגדולים, הי' בעזרתי ובעזרת אחי.
 הרבנים המופלגים שיי' לגמור את המחברת הזאת לטובה, כן יתמכנו
 בימין דקוק, וימלאו דברי התורה ומוסר השכלי, חן ומקד בעיני כל רואיהם,
 ישמע חכם ויוסיף דעת ותבונה, ויהי כועס ד' עלינו ועל כל עמו בית
 ישראל עד ביאת הגואל, במהרה בימינו, אמן, אלה דברי הרינה והתפלה, וזאת
 הברכה אשר ברך

משה בלאחמ"ו ה"ג כמו"ה שלמה זלמן זלל"ה לאנדקבערג.

לוח הטעות.

15	ד	שורה ח' מלמעלה.	תחת ואשת-צ"ל ואשתו.
24	"	" א' "	" ו"ב " ו"א.
25	"	" ז' מלמעלה.	" ברבי " ברכי.
34	"	" ג' מלמעלה.	" מקום " מקום.
סס	"	" י"א מלמעלה.	" הקדוש " הקדוש.
"	"	" ה' "	" טוב " טוב.
36	ד	" ו' "	" בהיות " בהיותו.
47	"	" י"ג "	" איני " איני.

3 1761 07294348 3

Landesberg, Shelomoh Zalman
To'ar pene Shelomoh

BM
755
L34A3